

Diplomová práce

2015

Jana Háječková

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra výchovy ke zdraví

**KVALITA ZNALOSTÍ O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV DĚTÍ
U MLADISTVÝCH V JIHOČESKÉM KRAJI**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mrg. Petra Vojtová, Ph.D

Autor práce: Bc. Jana Háječková

Studijní obor: Vychovatelství se zaměřením na výchovu ke zdraví

České Budějovice 2015

University of Bohemia in České Budějovice

Faculty of Education

Department of Health Education

**QUALITY OF KNOWLEDGE OF ADOLESCENTS IN THE SOUTH BOHEMIA
REGION ON PROTECTION OF CHILDREN HUMAN RIGHTS**

Diploma Thesis

Supervisor: Mgr. Petra Vojtová, Ph.D

Author: Bc. Jana Háječková

Field of study: Educators with Focus on Health Education

České Budějovice, 2015

Bibliografická identifikace

Jméno a příjmení autora: Bc. Jana Háječková

Název diplomové práce: Kvalita znalostí o ochraně lidských práv dětí u mladistvých v Jihočeském kraji

Pracoviště: Katedra výchovy ke zdraví, Pedagogická fakulta, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Petra Vojtová, Ph.D

Rok obhajoby práce: 2016

Abstrakt:

Tato diplomová práce se zabývá tematikou dětských práv a jejich znalostí u mladistvých v Jihočeském kraji, konkrétně v Táboře a blízkém okolí (Soběslav, Sezimovo Ústí II.). Hlavní cíle diplomové práce byly tři. Prvním cílem bylo zjistit, jaká je znalost práv, která vychází z Mezinárodní Úmluvy o právech dítěte u mladistvých v Jihočeském kraji, konkrétně v Táboře a blízkém okolí (Soběslav, Sezimovo Ústí II.). Druhý cíl zkoumá, v jakých oblastech života jsou využívány a uplatňovány znalosti práv u mladistvých v Jihočeském kraji, konkrétně v Táboře a blízkém okolí (Soběslav, Sezimovo Ústí II.). Byl stanoven také třetí, doplňující cíl, který ověřuje, zda intervenční program, který byl vymyšlen pro účely této diplomové práce, přinesl zvýšení těchto znalostí. Po prostudování odborné literatury k dané problematice byl náhodným výběrem určen soubor dotazovaných. Jednalo se o žáky 9. tříd základních škol a studenty 1. ročníku středních škol Jihočeského kraje, konkrétně z Tábora a jeho okolí (Soběslav, Sezimovo Ústí II.). Sběr dat byl proveden formou dotazníku, který byl sestaven autorkou konkrétně pro tuto diplomovou práci. Ze získaných dat byly vypracovány závěry potřebné k ověření stanovených cílů. Výsledky byly porovnány mezi dívkami a chlapci. Následně byly porovnány s výsledky intervenčního programu, který byl sestaven po sběru dat ze základního dotazníku. Účelem tohoto programu bylo zvýšit dosavadní znalosti mladistvých. Oba tyto výsledky byly porovnány s výzkumem z roku 2010, který tvořil základ pro sestavení dotazníku a cílů této diplomové práce.

Klíčová slova: pubescent, adolescent, mládež, znalosti, lidská práva, práva dětí

Bibliographic identification

Name and surname of the author: Bc. Jana Háječková

The title of the diploma thesis: The Quality of Knowledge of Adolescents in the South Bohemia Region on Protection of Children Human Rights

Workplace: Department of health education, Pedagogical faculty, University of South Bohemia in České Budějovice

Supervisor: Mgr. Petra Vojtová, Ph.D

Year of presentation: 2016

Abstracts:

The thesis deals with the theme of children's rights and knowledge of young people in the South Bohemia region, concretely near the city of Tábor (Soběslav, Sezimovo Ústí II.). There are three main objectives of the thesis. The first one was to find out what is the level of knowledge on the rights of children as stated in "Convention on the Rights of the Child" of young people in the South Bohemia region, concretely near the city of Tábor (Soběslav, Sezimovo Ústí II.). The second objective was focused on what areas of life is the identified knowledge of adolescents exercised in; speaking about the young people in the South Bohemia region, concretely near the city of Tábor (Soběslav, Sezimovo Ústí II.). As a result of the data collected the third objective was set and it was meant to verify whether the intervention programme, which was created to improve the knowledge of the adolescents questioned, was successful. After completing studies of literature on the theme, a random selection of respondents was specified. These were pupils of 9th forms of elementary schools and students of 1st year of high school in the South Bohemia region, concretely from the city of Tábor and its surroundings (Soběslav, Sezimovo Ústí II.). The data collection was conducted in the form of a questionnaire. From the obtained data the conclusions necessary to verify the set objectives were drawn. The results were compared between girls and boys. Subsequently, they were compared with the results of the intervention programme, which was drawn up after the collection of the data using the basic questionnaire. The purpose of this program was to increase the knowledge of young people. Both of these results were compared to the research from the year 2010, which formed the basis for the designing of the questionnaire and the objectives of the thesis.

Keywords: pubescent, adolescent, youth, knowledge, human rights, children's rights

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem svojí diplomovou práci „Kvalita znalostí o ochraně lidských práv dětí u mladistvých v Jihočeském kraji“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem Mgr. Petry Vojtové, Ph.D a pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č.111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací These.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích

Bc. Jana Háječková

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala své vedoucí práce Mgr. Petře Vojtové, Ph.D za společné konzultace, odborné rady a připomínky při vypracování této diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat všem zapojeným základním a středním školám. Můj dík patří rovněž dotazovaným, kteří přispěli k výsledkům diplomové práce.

Obsah

1 TEORETICKÁ ČÁST	10
ÚVOD	10
1.1. Dítě, subjekt Mezinárodní Úmluvy o právech dítěte	12
1.2. Historický vývoj postavení dítěte	13
1.3. Pojem mladiství, mládež, pubescent a adolescent	15
1.4. Dokumenty před vznikem Mezinárodní Úmluvy o právech dítěte.....	19
1.4.1. Ženevská deklarace práv dítěte	19
1.4.2. Všeobecná deklarace lidských práv	20
1.4.3. Deklarace práv dítěte	23
1.4.4. Mezinárodní pakt o občanských a společenských právech z roku 1966	25
1.5. Mezinárodní Úmluva o právech dítěte.....	27
1.6. Mezinárodní Úmluva o právech dítěte v České republice a její realizace v praxi... 33	
2 EMPIRICKÁ ČÁST	35
2.1. Cíle diplomové práce	35
2.2. Stanovení hypotéz výzkumu	35
2.3. Metodika výzkumu	36
2.3.1. Postup vypracování dotazníkového šetření, metoda a realizace výzkumu.....	37
3 VYHODNOCENÍ DAT PODLE OTÁZEK Z DOTAZNÍKU	39
3.1. Vyhodnocení dat před intervenčním programem	39
3.2. Vyhodnocení dat po intervenčním programu	48
3.3. Výsledky výzkumu - ověření hypotéz	59
3.4. Diskuze	63
4 ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ DO PRAXE.....	68
5 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	70
6 PŘÍLOHY	74

Příloha 1 Dotazník	74
Příloha 2 intervenční program - Povědomí o právech dětí	
Příloha 3 CD s prezentací v programu PowerPoint intervenčního programu - Povědomí o právech dítěte	

1 TEORETICKÁ ČÁST

ÚVOD

Hlavní důvod, proč jsem si vybrala svoji diplomovou práci na téma: Kvalita znalostí o ochraně lidských práv dětí u mladistvých v Jihočeském kraji je ten, že se již delší dobu hovoří o nízkém povědomí mladistvých v otázkách jejich práv a také o neschopnosti mladistvých tato práva uplatnit.

Mezinárodní Úmluva o právech dítěte (dále jen „Úmluva“) je stěžejní dokument, který vymezuje práva dětí téměř po celém světě. Jedná se o dokument na mezinárodní úrovni, který je postaven nad veškeré zákony jednotlivých zemí a stanovuje práva jak politická, tak občanská, ekonomická a další.

Hlavní cíl „Úmluvy“ je prosazení nejlepšího zájmu dítěte bez ohledu na jeho rasu, pohlaví, sociální původ nebo vyznání. Vyzývá státy, aby vytvořily pro děti takové podmínky, které jim umožňují účastnit se společenského a politického života ve své zemi. (Úmluva o právech dítěte, 2014)

Prvním cílem mé diplomové práce je zjistit, jaká je znalost práv u mladistvých v Jihočeském kraji, konkrétně v Táboře a jeho blízkém okolí (Soběslav, Sezimovo Ústí II.), která vychází z „Úmluvy“.

Druhým cílem je určit, v jakých oblastech života jsou využívány a uplatňovány znalosti práv u mladistvých v Jihočeském kraji, konkrétně v Táboře a blízkém okolí (Soběslav, Sezimovo Ústí II).

Třetí cíl zjišťuje přínos a kvalitu sestavení intervenčního programu pro tuto diplomovou práci a to v podobě zvýšení znalostí dotazovaných ohledně práv vycházejících z „Úmluvy“.

V teoretické části vysvětluji pojem dítě, jako subjekt „Úmluvy“ jeho historii i současnost. Dále pak popisuji historický vývoj práv dětí a historický vývoj dokumentů, které předcházely vzniku „Úmluvy“. Následuje podrobnější popis pojmů dítě, mladistvý, pubescent a adolescent. Hlavní část je věnována „Úmluvě“ a její struktuře. Okrajově se zmiňuji o postavení „Úmluvy“ v České republice a její realizaci v praxi.

V první polovině praktické části, která je zaměřena na výzkum, budou z dotazníkové metody zjištěny první dva cíle stanovené v diplomové práci.

V druhé polovině praktické části pracuji se získanými výsledky ze základního dotazníku vytvořeného pro tuto diplomovou práci. Následně je podle těchto výsledků zpracován, prezentován a vyhodnocen intervenční program – Povědomí o právech dětí (dále jen „intervenční program“), vytvořený pro tuto diplomovou práci. Intervenční program je postaven na základních informacích ohledně „Úmluvy“.

Součástí „intervenčního programu“ je stejný základní dotazník sestavený pro tuto diplomovou práci jako v první polovině praktické části, který porovnává znalosti před a po „intervenčním programu“. Tento dotazník umožní zhodnotit kvalitu a smysl sestaveného „intervenčního programu“.

1.1. Dítě, subjekt Mezinárodní Úmluvy o právech dítěte

V Mezinárodní Úmluvě o právech dítěte je dítětem „každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilostí dosaženo dříve“. (Úmluva o právech dítěte, 2014)

Zletilost je pro Českou republiku upravena v Občanském zákoníku č. 89/2012 Sb. kde v § 30 odstavce 1 a 2 se stanoví, že „zletilostí se nabývá dovršením osmnáctého roku věku. Před nabytím zletilosti se plně svéprávnosti nabývá přiznáním svéprávnosti, nebo uzavřením manželství. Svéprávnost nabytá uzavřením manželství se neztrácí zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné“. (Bezouška, Picchowiczová, 2014)

V § 31 tohoto zákoníku je definován nezletilý jako ten, který „nenabyl plně svéprávnosti a je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku“. (Bezouška, Picchowiczová, 2014)

Z výše uvedeného vyplývá, že nezletilého v právních úkonech zastupuje jeho právní zástupce. Tímto zástupcem podle platných právních norem může být v České republice rodič, příbuzní, státní orgány, soud a další. (Bezouška, Picchowiczová, 2014)

Svéprávnost (způsobilost k právním úkonům) určuje, že fyzická osoba má určitý stupeň intelektuální vyspělosti. Intelektuální vyspělost má dvě složky, a to rozumovou, která se označuje také jako rozpoznávací, a ta ukazuje, jestli je jedinec schopný rozpoznat charakter svého jednání. Druhá složka se označuje jako volní nebo také určovací, kdy je jedinec schopný ovládat své jednání vůlí a jeho jednání vedlo k zamýšlenému následku. (Švestka, Dvořák, Fiala a kol., 2014)

1.2. Historický vývoj postavení dítěte

Význam dětství se z hlediska historie velmi změnil. Například ve středověku se z dětí stávali dospělí mnohem dříve, než je tomu nyní. Před dětmi neexistovalo žádné tabu. Sex, smrt, porod, násilí, to vše byla realita, se kterou se setkávaly denně. Již od raného věku musely některé děti vykonávat fyzicky náročnou práci. Děti v minulých staletích žádná práva neměly a byly chápány jako majetek, či levná pracovní síla. (Rabušic, 1995)

Dějiny dětství nám přináší doklady, že se děti někdy stávaly běžně obětmi drastického zacházení, které zcela zpochybňuje tvrzení, že dítě je lidskou bytostí. Například římský myslitel Seneca se zmiňuje o právu odstranění „bezcného života“. *„Nemocným psům rozbíjíme hlavy; agresivní a zdivočelé býky vedeme na porážku; churavějící ovce jdou pod nůž, aby nenakazily stádo; nekvalitní potomstvo zahubíme. Topíme děti, které jsou při porodu slabé a nenormální. Neděje se tak ze zlosti, ale z rozumu. Rozum nás vede k oddělení škodlivého od zdravého“*. (Seneca in Helus, s.16, 2004)

Vztahy mezi rodinou a dítětem ukazují a rozděluji na vývojových etapách vycházejících z poznatků psychologa Loyda de Meause. (Dunovský, s. 42, 1999)

Jednotlivé etapy:

- a) období infanticidy
- b) období zanedbávání a nezájmu
- c) období ambivalentního přístupu
- d) období intruze
- e) období socializační
- f) období podpory a pomoci

Období infanticidy trvalo přibližně od starověku do 4. století n. l. Toto období se označovalo jako období „zabíjení dětí“. Dítě je chápáno spíše jako předmět než lidská bytost. Stává se člověkem až v dospělosti, a to bylo v době pohlavní zralosti, nebo po absolvování zasvěcujících rituálů, či jinými „obřady dospělosti“. Dítě je pořád

závislé na rozhodnutí rodičů, berou ho jako majetek, a proto s ním disponují, jak oni chtějí. Dětství je jako životní etapa bezcenné. (Helus, s 17, 2004)

Dnes je infanticida ve většině moderních států nezákonná, ale v mnoha tradičních společnostech je za určitých okolností infanticida přijatelná, a to v okamžiku, kdy se dítě narodí znetvořené. Ne všechny společnosti jsou moderní a vyspělé a v momentě, kdy je v této společnosti nedostatek obživy, jsou neproduktivní děti zátěží. (Diamond, s 177, 2014)

Období zanedbávání a nezájmu trvalo do 13. století n. l. Tuto dobu velmi ovlivnilo křesťanství. Nahlíželo na dítě, jako na lidskou bytost, která by měla mít i práva jako dospělý. Ve skutečnosti se však jeho hodnota nezměnila. Byl vydán zákaz zabíjení dětí, ale nebyl příliš respektován. Je zde viditelný myšlenkový posun ohledně vztahu k dítěti, ale přetrvává manipulace s ním. Začali se vytvářet první nalezince a špitály. V této době se bere dítě jako „malý dospělý“, což je viditelné na sochách a obrazech z této doby a dítěti se nevěnovala žádná mimořádná péče nebo zacházení. (Dětská práva, 2007)

Období ambivalentního přístupu k dětem trvalo od 14. století do 17. století. Tento čas je brán jako přelomový. Pořád zde ještě nemá dítě svá práva a jeho „ocenění“ je nízké. Začíná se pomalu rozvíjet poznatek o potřebách a vývoji dítěte a je mu dána větší míra pozornosti. Konečně začíná být fáze dětství brána jako přípravná před dospělostí. Jak je již výše uvedeno, důležitou roli v tomto období sehrál Jan Ámos Komenský (1590-1670). „*Poprvé v dějinách myšlení o výchově dokázal ocenit hodnotu dítěte a nahlédnout na ně z hlediska jeho svébytnosti a specifických potřeb. ...V celém svém díle přesvědčuje Komenský dospělé, že v zájmu své další existence a budoucnosti mají dítěti věnovat maximální pozornost.*“ (Opravilová, s 15-16, 2002)

Období intruze se vztahuje k 18. století, osvícenství a k myšlenkám Voltaira (1694-1778) a Jeana Jacquesa Rousseaua (1712-1778). Začala se také rozvíjet demokracie, technický a vědecký pokrok, s čímž také souvisí i pokrok v nahlížení na dítě. Přirozené potřeby dětí, alespoň v těch základních podobách, jsou poznávány a především uspokojovány. (Abramsová, s 104, 2005)

Období socializační spadá do 19. století a první poloviny 20. století. Začíná se zvyšovat hodnota dítěte a kvalita péče o něj. V 19. století se vytvářely vhodné podmínky pro 20. století, které je nazýváno stoletím dítěte. Objevila se medializace porodu, v medicíně převládal názor, že dítě by mělo být léčeno jinak, než dospělá osoba. V tomto období vznikl lékařský obor pediatrie, došlo ke stabilizaci školského systému a objevují se zákony, které zamezují dětské práci. Bohužel, pořád je dítě bráno jako věc, bez vlastního názoru, ovládané rodiči a s absolutní poslušností vůči nim. První polovina 20. století s sebou přinesla řadu zásadních objevů a poznání o dětech, a to v jeho nejranějším období. (Dětská práva, 2007)

K nové kvalitě postavení dítěte přispěla v tomto období také Ženevská deklarace práv dítěte, která byla schválena v roce 1945. Obsahuje základní principy chránící dítě rozebrané podrobněji v navazující kapitole.

Období podpory a pomoci je období od druhé poloviny 20. století. Po první světové válce jsou dětem poskytnuta práva jako u dospělého, vztah mezi dospělým a dítětem se více zrovnovážil. Dítě se stalo plnohodnotnou lidskou osobností a jeho práva jsou podpořena mnoha právními dokumenty. (Dětská práva, 2007)

V roce 1960 vychází v Paříži významná Ariesova (384 př. n. l. – 322 př. n. l.) kniha *Dějiny dětství*. Značnou zásluhou tohoto autora bylo, že se i nadále hodně mluvilo o objevování dětství a dítěte. Vidí základ v přeměně přístupu k dítěti v kladených nárocích na něj, a to z pohledu povinné školy, všeobecných nároků a v zasazení dítěte do institucionálního procesu, který na něj klade nároky ve státním zájmu. Díky tomu se dítě vyvine v jedince, který je schopný fungovat v armádě, dokáže se zapojit do průmyslové výroby a následně zvládne i náročné řídicí funkce. (Helus, s 15, 2004)

1.3. Pojem mladiství, mládež, pubescent a adolescent

Pokud se podíváme do odborné literatury, objevují se v ní pojmy jako mládež, mladistvý, pubescent i adolescent. U pojmů mládež a pubescentní věk dochází často k záměně, i když pojem pubescence se používá spíše u vývojové psychologie a mládež spíše v oblasti sociologie. (Macek, s 9, 2003)

Mladistvý je v českém prostředí chápán jako „člověk, který dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku“. Tento pojem se používá zejména v trestním právu, kde mladistvým je označován ten, který se v uvedeném věkovém rozpětí dopustil trestného činu. Označuje se jako takzvaný mladistvý delikvent. (zákon 218/2003 Sb.)

Mládež může být sociální skupina lidí, přibližně 15 – 25 let. Ve společnosti neplní již role dětí, avšak společnost jim ještě nepřiznává role dospělých (Průcha, Waltrová, Mareš, 2003). Také to může být „termín označující více méně nepřesně vymezenou věkovou skupinu, nebo sociální kategorii vymezenou specifickými biologickými, psychologickými a sociálními znaky“. (Sekot, s 79, 2003)

Pubescence, také nazývána ranou adolescencí, s sebou nese největší tělesné změny jako je růst postavy, sekundární pohlavní znaky, první menstruace u dívek. (Vágnerová, s. 369, 2012) V České republice se vyskytuje tato fáze většinou u dívek ve věku 11 až 13 let a u chlapců fyzické změny nastávají o rok či dva později. (Langmeier, Krejčířová, s 143, 2008). V tomto období dochází nejen k fyzickému vývoji, ale také k vývoji kognitivních procesů. (Macek, s 36, 2003). Dospívající již dovede svoje poznatky zobecňovat, je schopný uvažovat a interpretovat pozorované výsledky v kontextu logicky možných nápadů. Dochází ke změně vnímání časové dimenze kdy pro mladší školáky je nejdůležitější současnost, naopak pro dospívajícího má význam budoucnost. (Vágnerová, s 369, 2012)

Pubescentní člověk těžce nese povýšené jednání dospělých, jejich kritiku a názory. Tento věk v sobě může mít i řadu nežádoucích jevů jako výtržnictví a kriminalitu, které mají kořeny ve vlivu negativního sociálního prostředí, do kterých patří masmedia a neformální skupiny. Také požívání alkoholu, návykových látek nebo nedostatečná rodinná výchova má na jedince velký vliv. Vhodné zájmy v tomto věku jsou velmi důležité. (Kuric, s 94, 2000)

Dochází k hledání dalších vzorů a idolů. Pubescenti se oprošťují od vzoru matky nebo otce a začínají si hledat nové vzory mimo rodičovský dům. Aby mohl pubescent vychovat své já, musí na něj působit více vzorů, ze kterých se rozvíjí a utváří jeho osobnost. (Prekopová, 2010). V období pubescence je charakteristická zvýšená sebereflexe, kdy mladý člověk hledá sám sebe v životě i ve společnosti. Vybírá si školu a další zaměření ve svém životě, které je ovlivněno do jisté míry i okruhem jeho zájmů. (Macek, s 36, 2003)

V tomto věku se jedná především o zájmy v oblasti sportu, techniky, hudby a jiné. Pokud se mladý člověk věnuje nějakému koníčku, hrozí zde menší nebezpečí, že se dostane k návykovým látkám a k jejich zneužívání. (Kuric, s 94, 2000). Mladý člověk je ve věku pubescenta velmi ovlivnitelný a náchylný k extremismu. Skupiny extrémistů oslovují ty, co hledají jasný program s řešením všech problémů. V tomto věku nejsou mladí schopni vnímat, že je to na úkor lidských práv a principů demokracie. (Kuric, s 94, 2000). Dobré vztahy v rodině, kvalitní zájmy nebo směřování k určitému cíli sice nezaručují bezproblémový vývoj v tomto věku, ale i tak zvyšují naději, že problémy, které se mohou objevit, se budou řešit snadněji na obou stranách, a to jak na straně rodiny, tak i na straně pubescenta. (Mertin, s 211, 2011)

Adolescence vychází z latinského slova *adolescere* (dozrávat, dorůstat, dospívat, mohutnět). Tento termín označující konkrétní etapu života byl poprvé použit v 15. století. (Macek, s 9, 2003)

Období adolescence se označuje jako druhá fáze dospívání. Trvá přibližně od 15ti do 20ti let. V této fázi dosahují adolescenti obvykle dalšího biologického mezníku, a to je první pohlavní styk. (Vágnerová, s 367, 2012)

Pokud vymežíme tento věk vývojově, jednalo by se například o periodizaci na tři fáze:

časnou adolescenci (11-13 let);

střední adolescenci (14-16 let);

pozdní adolescenci (17-20 let) (Macek, s 35 -36, 2003)

Z hlediska citového vývoje i podle výše uvedeného rozdělení se jedná o dlouhé období, které může být doprovázeno emoční labilitou. U středního věku se jedná převážně o city a emoce spojené se sférou erotického života a mravním cítěním. Zde mladý člověk nalézá první konfrontaci reality a vlastních představ. (Macek, s 36, 2003). I proto je období adolescence někdy označováno obdobím citové rozkolísanosti, protože jedinec může být v jednu chvíli veselý a hned na to v depresi. Jeho reakce mohou být vznětlivé a impulzivní, a to ve velmi krátké době při reakci na podnět.

V tomto období se mohou objevit vegetativní poruchy jako únava, nespavost, nechut' nebo nesoustředěnost. (Langmaier, Krejčířová, 2006) Emocionalitu adolescenta ovlivňuje jeho citový zážitek a také různé emoce. Může mít tendence v tomto věku hledat své ideály. (Macek, s 36, 2003). Do výchovy a vývoje se následně začínají zapojovat i další jednotlivci a instituce, kteří dítě pomáhají formovat a utvářet. (Matoušek, s 62, 2003) V období adolescence dochází k řadě změn. Na začátku je to nová škola nebo spíše nová skupina spolužáků. Po skončení povinného vzdělávání zase nástup do zaměstnání nebo dalšího vzdělávacího institutu. Dochází k přijímání nových rolí, dodržování pravidel v daném prostředí. Rodina představuje většinou sociální zázemí, kam se adolescent rád vrací a na konci tohoto období jsou vztahy s rodiči většinou stabilní a vyřešené. Adolescence je etapou přehodnocování a hledání. Výsledkem by měla být subjektivně uspokojivá a vyspělejší podoba identity jedince. (Vágnerová, s 367, 2012)

Ve své diplomové práci se zaměřuji především na mladistvé nebo spíše pubescentní i adolescentní věk, protože si myslím, že je to doba, kdy se z dítěte tvoří dospělý, ovlivňuje ho spousta faktorů jak vnějších, tak i vnitřních a utváří se jeho postoje.

1.4. Dokumenty před vznikem Mezinárodní Úmluvy o právech dítěte

Ve vztahu k dětem bylo zlomové 20. století. V roce 1919, když byla u konce první světová válka, došlo k podepsání Versailleské smlouvy. Odpovědnost za lidská práva jejich dodržování přebírali hlavy jednotlivých států. Následně v roce 1945 byla založena Organizace spojených národů (dále jen OSN), která měla za úkol udržovat světový mír, napomáhat ke kulturní, ekonomické, sociální i humanitární spolupráci zemí, které se staly jejími členy. V roce 1948 OSN vyhlásila nejprve Všeobecnou deklaraci lidských práv a následně v roce 1959 Chartu práv dítěte. Úmluva o právech dítěte vzniká v roce 1980 a v platnost vstupuje v roce 1990. (Dětská práva, 2007)

1.4.1. Ženevská deklarace práv dítěte

Podpora práv dětí začala oficiálně ještě dřív než před rokem 1924, a to v roce 1919, kdy vzniká v Londýně organizace „Safe of Children“ a o něco později ve Švédsku organizace „Rädda Barnen“. Důležité je také upozornit na rok 1920, kdy vzniká Mezinárodní svaz pomoci dětem, jako nestátní mezinárodní organizace. Největší zásluhu o toto vytvoření měla Angelina Englantyne Jebb. Z její iniciativy pak generální rada Mezinárodního svazu pomoci dětem (dále jen MSPD) v roce 1923 přijala Ženevskou deklaraci práv dítěte (dále jen Ženevská deklarace). (Bůžek, s 7, 2003)

Tuto Ženevskou deklaraci následně v roce 1924 přijímá Liga národů na Shromáždění Společnosti národů. Na tomto shromáždění se poprvé deklarovala práva dítěte. Tato deklarace neměla ráz zavazujícího mezinárodního práva, měla však velký politický, historický i morální vliv. Stvrzovala, že je potřeba, aby lidská společnost dala dítěti vše nejlepší. Liga národů dále vytvořila Výbor péče o dítě, který se zabýval ochranou tělesného, sociálního, intelektuálního a mravního rozvoje dítěte. (Dětská práva, 2007)

Přijetím Ženevské deklarace v roce 1924 muži a ženy všech národností uznávají, že lidstvo musí dát dítěti všechno co má nejlepšího a potvrzují tuto svojí povinnost bez ohledu na rasu, národnost nebo vyznání. Obsahuje jednotlivé body, a to takové, že dítěti se musí poskytnout prostředky, které jsou nutné pro jeho normální vývoj, jak hmotné tak i duchovní. Dále je uvedeno, pokud je dítě hladové, bude mu poskytnuta

strava, pokud je nemocné, bude ošetřeno. Dítě, které je zaostalejší, tomu bude poskytnuto odpovídající a dostatečné vzdělání. Dítěti, které je delikventní, bude poskytnuta pomoc tak, aby se dokázal vrátit na správnou cestu a sirotek nebo nalezenec bude podporován a bude mu poskytnuta péče. Dítě, které se dostane do ohrožení, je potřeba chránit a poskytnout mu dostatečnou pomoc před ostatními. Dítě musí být připraveno tak, aby si mohlo vydělávat na živobytí a ochráněno před jakýmkoli vykořisťováním. V posledním bodě se uvádí, že dítě je vychováváno tak, aby pomáhalo ostatním. (Geneva Declaration of the Rights of the Child, přeloženo autorkou, 2014)

1.4.2. Všeobecná deklarace lidských práv

Jednalo se o dokument, ve kterém byla obsažena lidská práva. Byl schválen Valným shromážděním Organizace spojených národů (dále jen OSN) v prosinci roku 1948. Jednalo se o ujasnění práv, které se mají chápat stejným způsobem a také se tak dodržovat u členských států, které převzaly závazek spolu s OSN zajistit, zachovat a všeobecně uznávat lidská práva a základní svobody. Tato deklarace obsahuje 30 článků, které upřesňují, že se jedná o společný cíl pro všechny státy za účelem toho, aby se neustálým učením a výchovou těchto práv zajistilo jejich všeobecné a hlavně účinné uznávání a jejich zachování nejen mezi členskými státy, ale i na území, ve kterém má daný stát pravomoc. (Lidská práva, © 2005)

Článek jedna v sobě nese, že „všichni lidé se rodí svobodní a sobě rovní v důstojnosti i právech“.

V článku dvě je uvedeno, že „všichni máme práva a svobody, které jsou v této deklaraci uvedeny, a to bez jakéhokoli omezení jako rasa, jazyk, náboženství“ a tento rozdíl nebude ani z důvodu právního nebo mezinárodního postavení země, ke kterému daná osoba patří nebo spadá v její područenství.

Článek tři obsahuje „právo na život, svobodu a osobní bezpečnost“.

Článek čtyři uvádí, že „nikdo nesmí být v otroctví nebo nevolnictví“ a toto je zakázáno.

V článku pět „nesmí být nikdo mučen, trestán nebo s ním nesmí být nelidsky zacházeno“.

V článku šest je, že „každý má právo na uznání právní osobnosti“.

Článek sedm popisuje, že „všichni jsou si rovni, mají práva na ochranu zákonem, a to jak před diskriminací, tak i k jejímu podněcování“.

V článku osm je uvedeno „právo poskytnutí účinné ochrany proti porušování základních práv, které jsou přiznané zákonem nebo ústavou“.

Článek devět uvádí, že „nikdo nesmí být svévolně držen, zatčen nebo vyhoštěn“.

Článek deset v sobě nese „stejná práva pro všechny, aby byli spravedlivě a veřejně vyslechnuti, a to nezávislým a nestranným soudem, který spravedlivě rozhodne“.

Článek jedenáct definuje, že „obviněný z trestného činu se považuje za nevinného, a to do doby, než mu je zákoně prokázána vina“. A také to, že „nikdo nesmí být potrestán za čin, který byl spáchán v době, kdy se za trestný čin nepovažoval. Trest za daný čin nesmí být těžší, než takový, který platil v době, kdy byl čin spáchán.“

V článku dvanáct se uvádí, že „nikomu se nesmí svévolně zasahovat do soukromého života, rodiny, domova ani korespondence, a to se týká i jeho cti nebo pověsti. Každý má právo se proti tomuto zásahu zákoně bránit“. (Všeobecná deklarace lidských práv, © 2005)

Článek třináct obsahuje, že „každý má právo se volně pohybovat a volit si svobodně bydliště uvnitř státu. Má právo opustit a následně se zase vrátit do kterékoli země“.

V článku čtrnáct je uvedeno, že „každý má právo vyhledat azyl v jiné zemi, pokud by byl pronásledován. Výjimku tvoří důvod, kdy pronásledování souvisí s odůvodněnými nepolitickými zločiny nebo jsou v rozporu se zásadami Spojených národů“.

Článek patnáct uvádí, že „každý má právo na státní příslušnost a může jí změnit. Nikdo o ni nesmí svévolně přijít“.

Článek šestnáct uvádí, že muži a ženy po dosažení plnoletosti bez jakéhokoli důvodu omezení mají právo uzavřít sňatek a zakládat rodinu. „V manželství mají oba stejná práva, a to i při rozvodu. Sňatek se může uzavřít jen s plným a svobodným souhlasem snoubenců. Rodina je pak chápána jako „základní jednotka společnosti a má nárok na státní ochranu“.

Článek sedmnáct se zabývá majetkem a konkrétně právem na jeho vlastnictví a následně tím, že „nikdo nesmí být jen tak majetku zbaven“.

V článku osmnáct je uvedena „svoboda myšlení, vyznání a volnost ve změně myšlení nebo svobodě projevu“.

Na toto navazuje článek devatenáct s uvedením „nepřípustnosti, aby někdo trpěl pro své přesvědčení, a může vyhledávat, rozšiřovat nebo i přijímat informace a myšlenky. To vše bez ohledu na hranice“.

V článku dvacet je „zaručena svoboda pokojného shromažďování a sdružování. Nikdo se nesmí nutit do členství ve sdruženích“.

Článek dvacet jedna uvádí, že „každý má právo na účast ve vládě své země, a to i zástupným způsobem ve formě volených zástupců a může vstoupit do veřejných služeb. Základní vládní moc je vůle lidu, a to formou voleb a hlasovacího práva“.

V článku dvacet dva je uvedeno „právo sociálního zabezpečení pro každého člena společnosti se zajištěním hospodářského, sociálního i kulturního práva, které je spojeno se svobodným rozvojem osobnosti“

Článek dvacet tři uvádí, že „každý má právo na práci a na svobodný výběr zaměstnání“. S tím jsou spojené „vhodné pracovní podmínky, stejné platové podmínky nebo odměny u shodné práce, která mu zajistí důstojné živobytí a ochranu proti nezaměstnanosti; případně další prostředky sociální ochrany. Může také zakládat pro ochranu svých práv odborové organizace nebo v nich figurovat“.

Článek dvacet čtyři ujasňuje „právo na odpočinek, na zotavenou, vhodné vymezení pracovní doby a placenou dovolenou“.

V článku dvacet pět je uváděná životní úroveň jedince, která má být „na takové výši, aby zajišťovala zdraví a blahobyt nejen jednotlivce, ale i jeho rodiny, a to v

pohledu na jídlo, oblečení, lékařské zabezpečení a sociální zabezpečení. V ohledu nemoci a nezaměstnanosti, ve stáří a tak dále. Zvláštní péče se má věnovat období mateřství a dětství. Je to bráno tak, že každé dítě má nárok na sociální ochranu“.

Článek dvacet šest obsahuje „právo na vzdělání, které je povinné, a to bezplatně na základním stupni“. Ostatní vyšší vzdělání má být přístupné pro všechny podle jejich schopností. Právo na volbu vzdělání mají u dětí rodiče. Toto vzdělání má sloužit „k plnému rozvoji osobnosti, napomáhat k vzájemnému porozumění, přátelství mezi všemi bez rozdílu a k podpoře činností pro zachování míru“.

Článek dvacet sedm v sobě má „právo na svobodný kulturní život, umění i podílení se na vědeckém pokroku i výtěžcích. Umělecká, vědecká nebo literární tvorba bude chráněna“.

V článku dvacet osm se uvádí, že všichni mají „právo na to, aby vládl sociální a mezinárodní řád, kterým by se uplatňovala práva uváděná v této deklaraci“.

Článek dvacet devět obsahuje „povinnost rozvíjet svojí osobnost vůči společnosti“. Je zde uvedeno, že „každý má nejen práva, ale také povinnosti, které musí dodržovat a respektovat práva a svobody i ostatních v demokratické společnosti“.

V posledním článku třicet je uvedeno, že „nic v tomto dokumentu nedává komukoli právo vyvíjet činy nebo činnosti, které by vedly k potlačení některého z práv nebo svobod uvedených v tomto dokumentu“. (Všeobecná deklarace lidských práv, © 2005)

1.4.3. Deklarace práv dítěte

Jedná se o další velmi významný dokument, který navázal na Ženevskou deklaraci. Byl přijat 20. listopadu roku 1959 v New Yorku, a to na Valném shromáždění Organizace Spojených národů (dále jen OSN). Zásady, které jsou v ní uváděny, jsou více precizní a rozpracované. Deklarace práv dítěte má 10 zásad. (Deklarace práv dítěte, © 2005)

V první zásadě je uvedeno, že „všechny děti bez rozdílu mají práva uvedená v deklaraci“.

Druhá zásada obsahuje zvláštní ochranu, která se týká toho, že „každé dítě má právo se rozvíjet. Nevyšším měřítkem je zájem dítěte a podle něj se pak dítěti poskytují prostředky a podmínky k jeho dosažení“.

Ve třetí zásadě se uvádí „právo na jméno od narození a státní příslušnost“.

Zásada čtyři v sobě nese pro dítě „sociální výhody, které se týkají růstu a vývoje, a to již u matky před porodem, které dále pokračují v lékařské péči, výživě a kvalitním bydlení“.

Zásada pět „zajišťuje zvláštní zacházení s dětmi jakkoli postiženými, které potřebují zvláštní péči“.

Zásada šest se snaží upozornit na to, že „děti potřebují pro správný vývoj i lásku a porozumění. Pokud je možnost, mělo by vyrůstat v péči svých rodičů. „Společnost má poskytovat péči těm, co rodiče nemají. Stát se má postarat o dítě i ve formě finanční pomoci“.

V sedmé zásadě se mluví o vzdělání dětí. Na základní mají nárok bezplatně a mělo by být pro všechny povinné. Také se klade „důraz na rodinu jako první článek ve výchově a vzdělání dítěte. Na stejnou úroveň je postavena i hra jako důležitá součást vývoje dítěte“.

Zásada osm v sobě nese, že „na prvním místě je vždy dítě, jeho potřeby a ochrana“.

Zásada devět více rozebírá „ochranu dítěte před nedbalostí, vykořisťováním nebo krutostí. Dítě nesmí být žádným předmětem obchodu. Také nesmí být přijato do zaměstnání bez přiměřeného věku a do zaměstnání, které by mu mohlo jakkoli ublížit v jeho vývoji, zdraví nebo výchově“.

Poslední zásada 10 obsahuje „potřebu chránit dítě, a to před veškerými činy, které by podněcovaly jakoukoli formu diskriminace. Samo dítě má být vychováno v duchu porozumění, snášenlivosti, přátelství a míru ke všem ostatním“. (Deklarace práv dítěte, © 2005)

1.4.4. Mezinárodní pakt o občanských a společenských právech z roku 1966

Bylo potřeba sjednotit práva pro všechny smluvní státy. K tomu přispěl Mezinárodní pakt o občanských a společenských právech (dále jen „Pakt“) z roku 1966, který tuto podmínku splňoval. (Mezinárodní pakt, © 2005)

Tento „Pakt“ je z 19. 12. 1966, vznikl v New Yorku a obsahuje čtyři části a padesát tři článků.

První část nese ujednání, že „každý národ má právo na své sebeurčení, může pro stanovený cíl svobodně disponovat svým bohatstvím bez újmy jakýchkoli závazků mezinárodních hospodářských spoluprací založených na vzájemné výhodnosti a žádný národ nesmí být zbaven prostředků k vlastní existenci. Všechny strany „Paktu“ budou toto právo respektovat v souladu s ustanoveními Charty Organizace spojených národů“.

Druhá část obsahuje v jednotlivých článcích „závazek všech smluvních stran k respektu práv všech jednotlivců na svém území bez jakéhokoli rozdílu. Žádná základní lidská práva uznávaná v jednotlivých státech nejsou omezena ani zrušena tímto Paktem“. Také se zavazuje, že podnikne nutné kroky v souladu s ústavními postupy, aby byla uplatněna práva v „Paktu“. Zavazuje se „k účinné ochraně osob, jejíž práva nebo svobody byly porušeny a tato práva jí byla umožněna. Tato práva budou stejná jak pro muže, tak ženy“. Pokud by došlo k mimořádné situaci, která nutí smluvní státy zmírnit své závazky vůči „Paktu“, mohou tak učinit, „pokud tato opatření nejsou v rozporu s jejich jinými závazky a nepovedou k jakékoli diskriminaci“.

Třetí část je nerozsáhlejší. Má v sobě základní lidská práva jako „každá lidská bytost má právo na život“ a trest smrti v zemích, kde nebyl zrušen, bude použit v souladu s právem v čase, kdy byl trestný čin spáchán a s právem žádat milost. Dále pak „nesmí být nikdo mučen, brán do otroctví. Bez jeho souhlasu nebude poskytnut k lékařským nebo vědeckým pokusům. „Žádný člověk nesmí být držen v otroctví ani v nevolnictví“. Veškeré tyto formy jsou zakázány. Následuje „právo na svobodu a osobní bezpečnost, a proto nesmí být nikdo svévolně zatčen nebo zadržen“. Také jsou zde obsažená základní pravidla zadržení a průběh trestního řízení včetně obvinění osob a toho, že „každá osoba má před soudem stejná práva a záruky“. Člověku je dána svoboda, a to jak ve „volbě pobytu, místa pobytu, opuštění země, ale také ve svobodě

projevu. Nesmí však omezovat práva druhých nebo podněcovat k něčemu nezákonnému“.

Od článku dvacet tři se „Pakt“ zaměřuje na „rodinu jako základní jednotku státu. Každý má právo na svobodné uzavření manželství a založení rodiny. Děti mají hned od narození „právo na jméno a příslušnost. Všichni jsou si před zákonem rovni a mají právo na stejnou ochranu bez diskriminace“. Je uvedeno, že tam, kde existují národnostní menšiny, nebude odpíráno „právo na vlastní kulturu, náboženství ani jazyk“.

Článek dvacet osm obsahuje „ustanovení Výboru pro lidská práva v rámci tohoto „Paktu“ se svými členy a funkcemi, a předkládání Výroční zprávy“.

Čtvrtá část obsahuje pravidla, kdo se k „Paktu“ svým podpisem může přidat, jak bude tento „Pakt“ ratifikován, kde bude uložen a kdy nabývá účinnosti. Dále pak stanoví, že kterýkoli smluvní stát může navrhnout změny a předložit je generálnímu tajemníkovi k projednání. Každý pozměňovací návrh bude přijat většinou přítomných států. Následně bude předložen Valnému shromáždění k jeho schválení“. (Mezinárodní pakt, © 2005)

1.5. Mezinárodní Úmluva o právech dítěte

Mezinárodní pakt o občanských a společenských právech z roku 1966 pořád zajišťoval práva dítěte jen okrajově, měl spíše všeobecný charakter. Proto byla vytvořena Úmluva o právech dítěte, která měla smluvní charakter. Jedná se o zásadní dokument, o který se opírá celá moje práce. Základy tohoto dokumentu se připisují již roku 1979, který je také označován jako „Rok dítěte“, kdy Polsko navrhlo, aby se vypracoval právně závazný dokument pro smluvní státy. Následně se po dalších deset let vytvářely a upravovaly jednotlivé články, které by obsáhly rozmanitost potřeb celého světa. (Úmluva o právech dítěte, 2014)

Dne 20. listopadu 1989 byla v New Yorku Organizací spojených národů přijata Úmluva o právech dítěte. Česká a Slovenská Federativní Republika tuto Úmluvu podepsala 30. září 1990 v New Yorku a byla ratifikována prezidentem. Úmluva vstoupila v platnost 2. září 1990 a pro Českou a Slovenskou Federativní republiku to bylo 6. února 1991. Od okamžiku svého vzniku, tedy od 1. 1. 1993 je Česká republika smluvní stranou Úmluvy o právech dítěte, kterou bývalá Česká a Slovenská Federativní republika podepsala. (Úmluva o právech dítěte, 2014)

Obsah Úmluvy o právech dítěte

Jedna z možností, jak Úmluvu rozdělit, je podle oblastí nebo také principů, na které se Úmluva vztahuje, tedy podle práva upravujícího práva dítěte. Tímto způsobem si Úmluvu rozdělíme na práva upravující „3P“ principy. Přežití, rozvoj a vývoj dítěte (**provision**), ochrana dítěte před zneužíváním, vykořisťováním nebo škodlivými vlivy (**protection**) a účast dítěte na spolurozhodování o věcech, které se ho týkají (**participation**). (David, 1999)

Další možností je dělení Úmluvy o právech dítěte (dále jen Úmluvy) na tři části, které obsahují padesát čtyři článků. (Úmluva o právech dítěte, 2014)

První část obsahuje články jedna až čtyřicet jedna. Tato část je nejrozsáhlejší a týká se především základního souboru práv dětí. (Úmluva o právech dítěte, 2014)

Článek jedna obsahuje definici dítěte pro účely této úmluvy, a to takovou, že „dítětem je každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud není stanoveno jinak“.

V Článku dvě se „všechny smluvní státy zavazují respektovat a zabezpečit práva v této Úmluvě každému dítěti“ bez jakékoli jeho diskriminace.

Článek tři obsahuje hlavní hledisko jakékoli činnosti týkající se dítěte. Řídí se jeho zájmem. „Jakákoli státní i nestátní instituce, která pečuje o dítě, se zavazuje, že dítě bude mít takovou péči a ochranu, která zajistí jeho blaho“. V potaz se berou práva a povinnosti jeho rodičů, zákonných zástupců nebo odpovědných osob. Stát zabezpečí aby „úřady, které rozhodují ve věcech dítěte, odpovídaly standardům zejména bezpečnosti a ochrany“.

Článek čtyři uvádí „smluvní státy a ty učiní všechna opatření, která jsou potřeba k provádění práv této Úmluvy, a to v maximální míře včetně mezinárodní spolupráce“.

Článek pět říká, že „státy, které jsou smluvní strany Úmluvy, respektují a také se zavazují k tomu, že budou všechny zákonné zástupce dětí respektovat v případech zabezpečení a výkonu práv dítěte“.

V článku šest všechny „smluvní strany Úmluvy uznávají, že každé dítě má právo na život“ a budou se snažit mu ho zachovat a nadále rozvíjet.

Článek sedm obsahuje tezi, že „dítě má od narození právo na své jméno“. Pokud je to možné, také na zajištění péče rodičů. Každému „dítěti hned po narození je dána státní příslušnost“ a stát klade důraz na to, aby dítě nezůstalo bez ní.

Článek osm „pokud by se stalo, že dítě o svojí totožnost nezákonně přijde, stát mu zajistí nezbytnou potřebnou pomoc a zajistí její urychlené obnovení“.

Článek devět. Smluvní státy se snaží, aby dítě nebylo odebráno rodičům, a to nezákonně. Pokud se tak stát rozhodne, je „rodičům umožněno účastnit se řízení a sdělit svoje stanovisko“. Pokud je dítě odebráno rodičům, mají právo udržovat s dítětem kontakt, pokud to není v rozporu s potřebami a zájmy dítěte.

Článek deset, jedenáct, dvanáct. Pokud se stane, že „rodiče dítěte se nachází v různých smluvních státech, zabezpečí se rychlý a humánní způsob spojení rodiny nebo pravidelné styky s oběma rodiči“. Pokud chtějí opustit jakoukoli zemi, není

jim v tom bráněno a dodržují se jen pravidla stanovená zákonem, která také zajišťují „potírání nezákonného přemístování dětí“. Pokud již dítě dokáže formulovat samostatně své potřeby, klade se důraz na vyslyšení těchto potřeb v soudním nebo správním řízení“.

Články třináct a čtrnáct říkají, že, „každé dítě má právo na svobodu projevu, myšlení, svědomí a náboženství. Tento projev může být ve formě ústní, písemné, tiskové nebo jiným prostředkem podle jeho volby“. Omezení budou pouze taková, jaká ukládá zákon; a také v případě usměrňování rodiči v jeho rozvíjejících se schopnostech“.

Článek patnáct, šestnáct, sedmnáct v sobě obsahuje „právo každého dítěte na svobodu sdružování a pokojného shromažďování“. Omezení je zde pouze z důvodu „zachování národní bezpečnosti, veřejného zdraví, morálky a ochrany práv druhých“. Každému dítěti se toto právo chrání a má rovněž právo na soukromý život, rodinu, domov. „Odstraňují se nezákonné útoky na jeho čest a pověst“. Stát je zde složkou, která zajišťuje roli hromadného sdělovacího prostředku. Poskytuje přístup k informacím a ostatním materiálům z různých zdrojů. Slouží „k rozvoji sociálnímu, duchovnímu a mravnímu“. Dále pak k duševnímu a tělesnému rozvoji dítěte a pro jeho blaho.

Článek osmnáct, devatenáct, dvacet. Tyto články v sobě obsahují zásadu, že „zákonní zástupci dítěte mají primární a společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Důraz je kladen na zájem dítěte“. Stát jim poskytuje potřebnou pomoc „důležitou k plnění úkolů výchovy“, a to u pracujících využívání služeb zařízení k péči o dítě, ochranu dítěte, a to zejména před jakýmkoli tělesným nebo duševním násilím, zneužíváním nebo zanedbáváním, nedbalým zacházením, a to i v době péče zákonných zástupců. Touto ochranou se rozumí vytvoření takových programů, které zabezpečí různé formy prevence“. Pokud dojde k porušení výše stanovené ochrany, jsou zde postupy pro zásah soudních orgánů a následně může být dítě „dočasně nebo trvale zbaveno svého rodinného prostředí a to následně nahrazeno státní péčí. U vhodné volby péče se přihlíží k žádoucí kontinuitě ve východě, a to na etnický, náboženský, kulturní a jazykový původ“.

Článek dvacet jedna, dvacet dva „obsahují systém osvojení, zabezpečení a hlavně zájem dítěte z tohoto hlediska. Stát projednává jednotlivá hlediska, která jsou nejvýhodnější pro dítě a na základě všech vyhodnocených informací určí, co je přípustné, včetně osvojení do jiné země. Stát si hlídá, aby se nejednalo o neoprávněný

finanční zisk a, pokud je potřeba, uzavírají se smluvní dohody. Pokud se jedná o dítě uprchlíka, a to jak s doprovodem nebo i bez něj, bude mu poskytnuta humanitární pomoc a podpora k vyhledání rodičů nebo jiných členů rodiny a nebo ho daný stát přijme jako jakékoli dítě se svými právy bez rodiny“.

Články dvacet tři a dvacet čtyři integrují „dítě jakkoli postižené s jeho právy, která mu zajišťují důstojný, motivující a podporující život, který mu umožňuje se aktivně zapojovat do společností“. Poskytuje se mu zvláštní péče a jsou zajišťovány jeho potřeby. Pomoc se poskytuje bezplatně v závislosti na finančních zdrojích zákonných zástupců. Je určena zejména „ke vzdělání, zdravotní péči, rehabilitaci, přípravě na zaměstnání a také odpočinku“ a žádné dítě „nesmí být zbaveno práva k těmto službám“. Stát podporuje výměnu informací včetně prevence s mezinárodní spoluprací a vylepšuje tím své možnosti a znalosti. V tomto směru se bere ohled na potřeby rozvojových zemí. „Tyto postupy vedou ke snižování úmrtnosti v kojeneckém a dětském věku, zajištění lékařské pomoci, zdravotní péče, potírání podvýživy...“. Pomáhá se matkám před i po porodu a eliminují se veškeré praktiky, které škodily zdraví dítěte.

Články dvacet pět a dvacet šest ustanovují, že „smluvní strany Úmluvy uznávají právo dítěte na hodnocení zacházení v náhradním zařízení z důvodu léčení tělesného i duševního zdraví“. Každé dítě má „právo na sociální výhody nebo opatření k dosažení jejich plnému právu. Výhody se poskytují v souladu s možnostmi dítěte a osob, které se o dítě starají“. Na základě podané žádosti se berou veškerá hlediska, která jsou s ní spojena.

Články dvacet sedm, dvacet osm a dvacet devět uvádějí že, „dítě má právo na takovou životní úroveň, která vede k jeho celkovému rozvoji“. Stát poskytuje jeho zákonným zástupcům v případě potřeby podpůrné programy, které zajistí toto právo. Je jedno, zda žijí ve stejném státě nebo jiném než dítě. Dále má „právo na vzdělání, a to pro všechny děti bezplatné a povinné na základní úrovni, podporují další formy vzdělání“ a snaží se o bezplatnost a dostupnost popřípadě poskytnutí finanční podpory. Poskytují dětem poradenskou službu o vzdělávání a budoucím zaměstnání a snaží se o odstranění ngramotnosti a přístup k moderním metodám výuky. Ohled je proto brán na rozvojové země. S tím je také spojena „kázeň ve školách, která má být zajištěna důstojným způsobem. Vzdělání má přinést celkový rozvoj osobnosti, jeho nadání,

posilování úcty k lidem, ale také k jazyku, kultuře a hodnotám bez jakékoli diskriminace“. Nic z toho nesmí omezovat svobodu jednotlivce a musí mít úroveň minimálních standardů daného státu.

Článek třicet říká že, „každý má právo na svojí kulturu, náboženství, jazyk.“ Tam, kde vedle sebe žije více menšin, není dítěti takové menšiny toto právo odpíráno.

Články třicet jedna a třicet dva uvádějí že, „každé dítě má právo na odpočinek, hru a volný čas“. Smluvní státy zajišťují rovnost pro děti, a to v nabídkách kulturních, uměleckých a také oddechových. S tím souvisí „ochrana smluvních stran před vykořisťováním a výkonem práce, která je pro dítě nebezpečná a může vést k poškození zdraví nebo jeho rozvoje“. Zajištění je v podobě „stanovení nejnižší věkové hranice pro zaměstnávání, upravuje pracovní dobu a také určuje pokuty“ za porušování výše uvedeného.

V článku třicet tři jsou „ustanovena opatření k ochraně dětí před nezákonným užíváním i výrobě a prodeji narkotických a psychotropních látek“.

Články třicet čtyři, třicet pět a třicet šest se zabývají „ochranou před sexuálním vykořisťováním, zneužíváním a zabránění nezákonným sexuálním činnostem, praktikám, pornografii, a to za účelem finančního obohacování“. Dále je zde stanovena „ochrana dítěte před únosem, prodejem, obchodováním a jakékoli podobě vykořisťování a všemu co škodí blahu dítěte“.

Článek třicet sedm je rozsáhlejší a obsahuje „ochranu dítěte před mučením, ponižováním a trestáním“. Zabývá se také trestnými činy spáchanými osobami mladšími 18ti let a jejich potrestáním, a to bez trestu smrti a trestu doživotí. „Při zatčení, a to jen na nezbytně dlouhou dobu, bude s dítětem zacházeno podle jeho věku a potřeb. Pokud bude dítě odděleno od dospělých osob, umožňuje se mu písemný a přímý styk s rodiči a poskytuje se mu právní pomoc“.

V článku třicet osm se jedná o humanitárním právu, kde „děti pod 15 let se nesmí účastnit přímých bojových akcí a nesmí být povolány k ozbrojeným silám. Pokud je dítětem mezi patnáctým a osmnáctým rokem, berou se přednostně osoby starší“.

Článek třicet devět podporuje „tělesné i duševní zotavení dítěte, a to v případě zanedbávání, zneužívání, mučení nebo jiného krutého a nelidského zacházení a v prostředí, které podporuje jeho důstojnost, zdraví a sebeúctu“.

V článku čtyřicet jsou uvedena „práva dítěte obviněného, obžalovaného a nebo uznaného vinným“. I tak má „právo na znovu začlenění...“, posiluje se jeho úcta ke svobodám jiných. Je mu zaručeno, že nebude obviněný z něčeho, co nebylo podle mezinárodního práva trestné. Stejně jako u dospělých „není dítě vinno, dokud se mu vina neprokáže“. Od jeho zákonného zástupce bude ihned informován o obviněních a následně s přihlédnutím k jeho věku „nebude nuceno k výpovědi a bude mu zajištěn tlumočnick“, pokud bude potřeba. Je také stanovena „nejnižší věková hranice, pod kterou není dítě způsobilé porušit trestní právo“.

Článek čtyřicet jedna obsahuje ustanovení, že „nic z Úmluvy nebude použito v rozporu s právním řádem států nebo mezinárodním právem, které jsou závazné“. (Úmluva o právech dítěte, 2014)

I z výše uvedeného je patrné, „že nejlepším zájmem pro dítě je jeho harmonický a plný vývoj, a to v rodinném prostředí, ale hlavně v takovém, které mu poskytne lásku, pochopení, ochranu a pomoc, která mu pomůže dospět v člověka, co zvládne přijmout svojí zodpovědnost ve společnosti“. (Kovařík, s 20, 2001) Z pohledu psychického vývoje se jedná o biosociální oblast, týká se všech tělesných změn. Kognitivní oblast nese proměnlivost v uvažování, a to v celém průběhu života dítěte a následně i dospělého. Je hodně ovlivnitelná kvalitním rodinným prostředím. A také psychosociální oblast, která je spojena s prožitky, formováním a prožíváním mezilidských vztahů, vytvářením sociálních pozic také díky kvalitnímu a láskyplnému prostředí. (Vágnerová, 2000)

Druhá část Úmluvy o právech dítěte obsahuje jen tři články, které v sobě nesou informace o „Výboru pro práva dítěte a jeho fungování, také o závaznosti informovat o tomto dokumentu dospělé a ne jen děti a jak státy naplňují a plní závazky“. Výbor pro práva dítěte se skládá z deseti velmi fundovaných odborníků, kteří jsou voleni smluvními státy. Je zde uvedeno volební období, činnost členů, jejich volení a povinnosti. Dále je popsána činnost Generálního tajemníka Spojených národů.

V článku čtyřicet pět se pak píše „o zajištění spolupráce, a to tak, že odborná organizace UNICEF a jiné organizace mají právo se zúčastňovat jednání, která spadají do oblasti jejich činnosti, předávají se jim zprávy na požadavky států ohledně jejich činnosti“.

Třetí část Úmluvy začíná článkem čtyřicet šest a pokračuje po článek padesát čtyři. V tomto posledním úseku jsou obsaženy „informace ohledně ratifikace dokumentu, jeho podpisu, kde se dokument nachází a kdy vstupuje v platnost. Současně je uvedena možnost výpovědi a její platnost“. Také je zde uvedeno, že „každý smluvní stát může podat návrh na změnu úmluv“. Návrh je podáván ke Generálnímu tajemníkovi. Pokud se splní „podmínky na svolání konference k projednání změn a tato změna bude přijata Valným shromážděním minimálně dvěma třetinami smluvních států“ dojde změna k platnosti. Jsou jí zavázány pouze státy, které jí přijaly. Pro ostatní platí dohody, které přijaly dříve. (Úmluva o právech dítěte, 2014)

1.6. Mezinárodní Úmluva o právech dítěte v České republice a její realizace v praxi

Jak je uvedeno, Úmluva o právech dítěte je mezinárodní smlouvou. To znamená, že je v českém právním systému nadřazena zákonu. V právní soustavě České republiky stojí na úrovni Ústavy a Listiny základních práv a svobod. (Úmluva o právech dítěte, 2014)

Úmluva o právech dítěte má v Českém právu vysoké postavení. Můžeme hovořit i o dvojím postavení. To první je **obecně humánní**. Jedná se o to, že Česká republika se zavázala k určitému chování a poznání jako standardu, v otázce pomoci rodině, základnímu kamínku mozaiky práv člověka a občana. Ve druhém hovoříme o **legislativně technickém** postavení, který má vysoký stupeň právní síly a je zřetelný i z postavení v našem Právním řádu. (Bůžek, Michalík, 2000)

Česká republika je členským státem od roku 1993 a tím pádem je zavázána dodržovat všechna platná znění. Státní moc může zasáhnout v případě její vynutitelnosti. Výbor pro práva dítěte obdrží od České republiky každé dva roky úvodní zprávy a každých pět let periodické zprávy o dodržování Úmluvy. Do praxe přenáší Úmluvu o právech dítěte legislativní normy, které přímo zajišťují práva dítěte.

Jde zejména o zákony. Mezi tyto patří v první řadě zákon číslo 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a jeho novelizace, předpis č. 359/1999 Sb. zákon o sociálně-právní ochraně dětí, předpis č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, zákon č.89/2012 Sb., občanský zákoník, předpis č. 218/2003 Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) a další právní normy, které ve větší či menší míře upravují práva dětí. (Úmluva o právech dítěte v ČR, 2014)

Dítě je důležité brát jako rovnocenného partnera. K tomu pomáhá právě Úmluva o právech dítěte. Dívá se na práva dětí i z jiného pohledu než na jejich základní práva jako je právo na vzdělání. Je velmi důležité, aby samo dítě znalo svá práva a díky tomu se pak dokázalo bránit například proti šikaně nebo zneužívání. (Votavová a kol., 2008)

2 EMPIRICKÁ ČÁST

2.1. Cíle diplomové práce

Cíle diplomové práce jsou tři:

Cíl první - zjistit, jaká je znalost práv u mladistvých v Jihočeském kraji, konkrétně v Táboře a jeho blízkém okolí (Soběslav, Sezimovo Ústí II.), která vychází z Mezinárodní Úmluvy o právech dítěte.

Cíl druhý - zjišťuje, v jakých oblastech života jsou využívány a uplatňovány znalosti práv u mladistvých v Jihočeském kraji, konkrétně v Táboře a blízkém okolí (Soběslav, Sezimovo Ústí II.).

Cíl třetí – zjišťuje, zda „intervenční program“ sestavený pro tuto diplomovou práci je přínosem pro dotazované a jejich vědomosti se celkově zvýšily.

2.2. Stanovení hypotéz výzkumu

V rámci dotazníkového šetření jsem si stanovila následující hypotézy:

Hypotéza I.

H0: Pubescenti a adolescenti v Jihočeském kraji, konkrétně v Táboře a blízkém okolí (Soběslav, Sezimovo Ústí II.) uplatňují znalosti ohledně práv dětí, které vychází z Mezinárodní Úmluvy o právech dítěte jen v jejich domácím prostředí.

H1: Pubescenti a adolescenti v Jihočeském kraji, konkrétně v Táboře a blízkém okolí (Soběslav, Sezimovo Ústí II.) neuplatňují znalosti ohledně práv dětí, které vychází z Mezinárodní Úmluvy o právech dítěte jen v jejich domácím prostředí.

Hypotéza II.

H0: Dívky mají větší, tedy nadprůměrné, alespoň 51 % a vyšší povědomí o právech dětí, které vycházejí z Mezinárodní Úmluvy o právech dítěte, v porovnání s chlapci v Jihočeském kraji, konkrétně v Táboře a blízkém okolí (Soběslav, Sezimovo Ústí II.).

H1: Dívky nemají větší, tedy nadprůměrné, alespoň 51 % a vyšší povědomí o právech dětí, které vycházejí z Mezinárodní Úmluvy o právech dítěte, v porovnání s chlapci v Jihočeském kraji, konkrétně v Táboře a blízkém okolí (Soběslav, Sezimovo Ústí II.).

2.3. Metodika výzkumu

K realizaci cílů diplomové práce byly použity metody empirické a logické.

Empirické metody jsou založeny na sběru a porovnání dat, kde je z nich možné vyvodit závěry. Zjišťují se na nich nová fakta a formují se jednotlivá zevšeobecnění.

Logické metody zahrnují množinu metod, které využívají princip logiky a logického myšlení. Jedná se například o srovnání a analogii. (Kubíček, 2012)

Charakteristika použitých metod - pro svůj výzkum jsem použila *popisnou statistiku*, která zjišťuje a sumarizuje informace, zpracovává je ve formě grafů a tabulek a vypočítává jejich číselné charakteristiky. Ze *základního souboru* oslovených škol, které se zapojily do výzkumu, byl vybrán *výběrový soubor*, a to prostým náhodným výběrem ve formě losování. Jedná se o náhodný výběr ze základního souboru vytvořený tak, že každý nebo také jednotka (pubescent, adolescent) ze základního souboru má stejnou pravděpodobnost, že bude vybrána. (Navara, 2007)

Výsledky byly zaznamenány do grafů a tabulek v *absolutních hodnotách statistického znaku*, která udává počet výskytů znaku ve výběrovém souboru, tedy v celkových počtech jednotek souboru, které patří do výběrového souboru. V popisném textu byly použity *relativní hodnoty* (četnosti), což je poměr četnosti znaku k celkovému počtu dat. Tyto hodnoty jsou vyjádřeny procentuálně. Grafy byly použity *sloupkové*. U těchto grafů bývají sloupce oddělené, mají stejnou šířku a každý sloupec

odpovídá jedné třídě. V tabulkách jsou výsledky zapsány v absolutních hodnotách. (Navara, 2007)

2.3.1. Postup vypracování dotazníkového šetření, metoda a realizace výzkumu

1. Monitoring dotazníkem - sběr základních dat

Pro základní sběr dat jsem použila metodu dotazníku, který je součástí příloh (příloha č.1). Data byla sbírána v průběhu února až května roku 2014. Při jeho sestavování jsem vycházela z průzkumu „Práva dětí viděna jejich vlastníma očima“, dostupného z:

http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/rights-of-the-child_cs.pdf,

ve kterém jsou zveřejněny názory mladistvých z EU. Jedná se o průzkum z roku 2010 a mě zajímalo, zda se za 4 roky něco změnilo. Otázky v základním dotazníku byly postaveny na principu srozumitelnosti a jednoduchosti s možností směřovat k obecnému směru s konkrétními odpověďmi na kladené otázky.

Dotazník se skládá z 23 otázek a je rozdělen na tři části. **První část** je od úvodní hlavičky po otázku čtyři včetně, kde jsem poskytla úvodní informace k dotazníku. Dále jsem zjišťovala věk, pohlaví, školu a kraj, kde respondent studuje. Z těchto informací jsem pak mohla výsledky rozdělit na dívčí a chlapeckou část.

Ve druhé části základního dotazníku jsem sbírala informace, o znalosti práv vycházejících z Mezinárodní Úmluvy o právech dítěte.

V závěrečné třetí části základního dotazníku, tedy od otázky 21 po otázku 23, je dán prostor pro vyjádření vlastního názoru k uvedeným právům.

Dotazníky byly předávány osobně žákům a studentům. Před vyplňováním proběhla krátká konzultace ohledně jednotlivých otázek, tak aby byly pochopeny správně. Žádné větší nesrovnalosti v konzultaci se neobjevily.

2. Vyhodnocení dotazníku - zjištění znalostí práv, zjištění vědomostí u dívek a u chlapců, zjištění názorů a problémů ohledně řešení překážek. Výsledky ze základních dotazníků jsem vyhodnotila do tabulek, grafů a textu. Tabulky a grafy jsou

rozděleny pro dívky a chlapce a také pro základní školy a střední školy. Z dat získaných ze základních dotazníků byly vypracovány závěry potřebné k vyhodnocení hypotéz I a II. V tabulkách a grafech jsou zapsané absolutní hodnoty získané z dotazníkového šetření. V doplňujícím textu jsou pak tyto hodnoty převedeny do relativních četností v procentuálním vyjádření.

3. *Intervenční program* - byl sestavený na základě výsledků základního dotazníku pro potřeby této diplomové práce u stejné skupiny dotazovaných a je uveden v příloze 2. Výsledky „intervenčního programu“ byly použity k závěrům týkajících se třetího cíle této diplomové práce. Intervenční program byl uskutečněn formou prezentace, následné diskuze a po týdnu opětovným vyplněním dotazníku shodným se základním dotazníkem pro tuto diplomovou práci. Prezentace a diskuze trvala 5 vyučovacích hodin v každé škole, kdy jedna vyučovací hodina měla 45 minut.

4. *Určení souboru zkoumané skupiny* - pro potřeby dotazníkové metody byl vybrán soubor žáků a studentů z Jihočeského kraje, konkrétně z Tábora a okolí (Soběslav, Sezimovo Ústí II.). Tento soubor se skládal z oslovení elektronickou cestou 5ti základních škol, a to se zaměřením na 9. ročníky, a 10ti středních škol, a to se zaměřením na 1. ročníky. Z těchto oslovených se do dotazníkové metody zapojily 4 základní školy a 4 střední školy. Z těchto jednotlivých škol byl náhodným výběrem formou losu vybrán stejný počet dívek a chlapců, a to v počtu 40ti dívek a 40ti chlapců ze zapojených základních škol a 40ti dívek a 40ti chlapců ze zapojených středních škol.

5. *Vyhodnocení výzkumu a vyhodnocení výsledků po „intervenčním programu“* – zapsání výsledků ze základního dotazníku a „intervenčního programu“ do tabulek v absolutních hodnotách a grafů. Pro přehlednost doplněno hodnocením v relativních četnostech. Slovní porovnání výsledků ze základního dotazníku a „intervenčního programu“ s primárním výzkumem „Práva dětí viděna jejich vlastníma očima“ v diskuzi této diplomové práce.

6. *Závěry výzkumu* - porovnání zjištěných výsledků se stanovenými hypotézami, potvrzení nebo zamítnutí hypotéz. Porovnání výsledků se stanovenými cíli této diplomové práce.

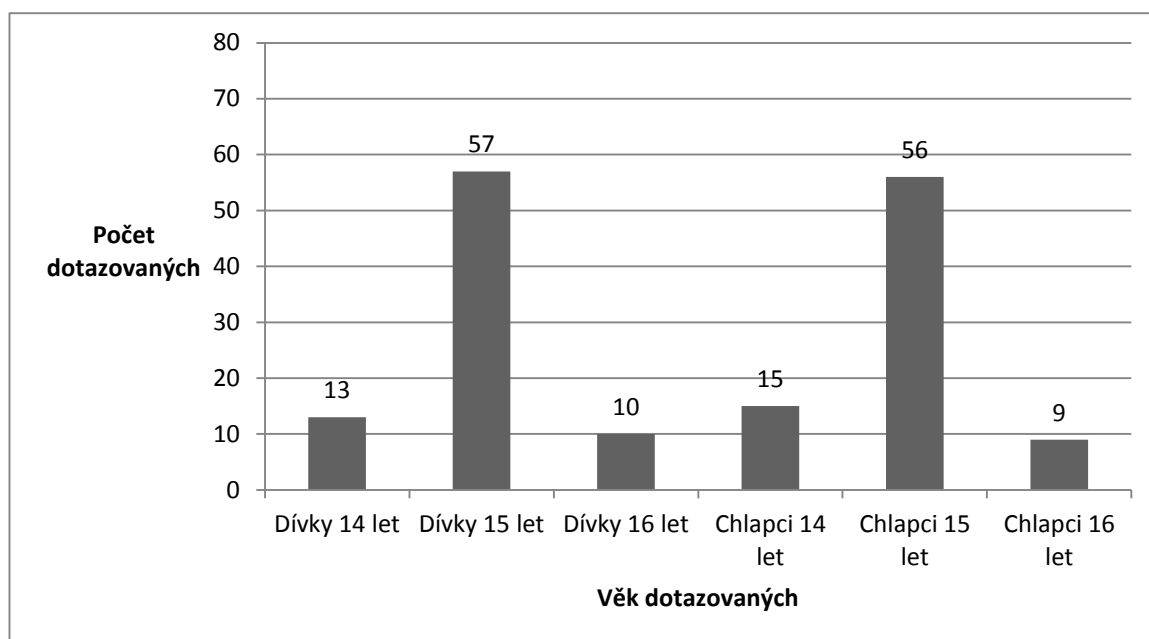
3 VYHODNOCENÍ DAT PODLE OTÁZEK Z DOTAZNÍKU

3.1. Vyhodnocení dat před intervenčním programem

Odpovědi na **otázky 1,2,3,4** byly demografického charakteru. Do dotazníkového šetření se zapojilo 80 chlapců a 80 dívek, ve stejném poměru studovali na základní a střední škole, tedy $n = 40$ dívek i $n = 40$ chlapců na základní škole a $n = 40$ dívek i $n = 40$ chlapců na střední škole, v celkovém počtu $n = 160$.

Odpovědi na otázku věku jsou zaneseny do **Grafu 1 – Věk u dotazovaných**, kde je znázorněn počet tazatelů ve věku 14, 15 a 16 let.

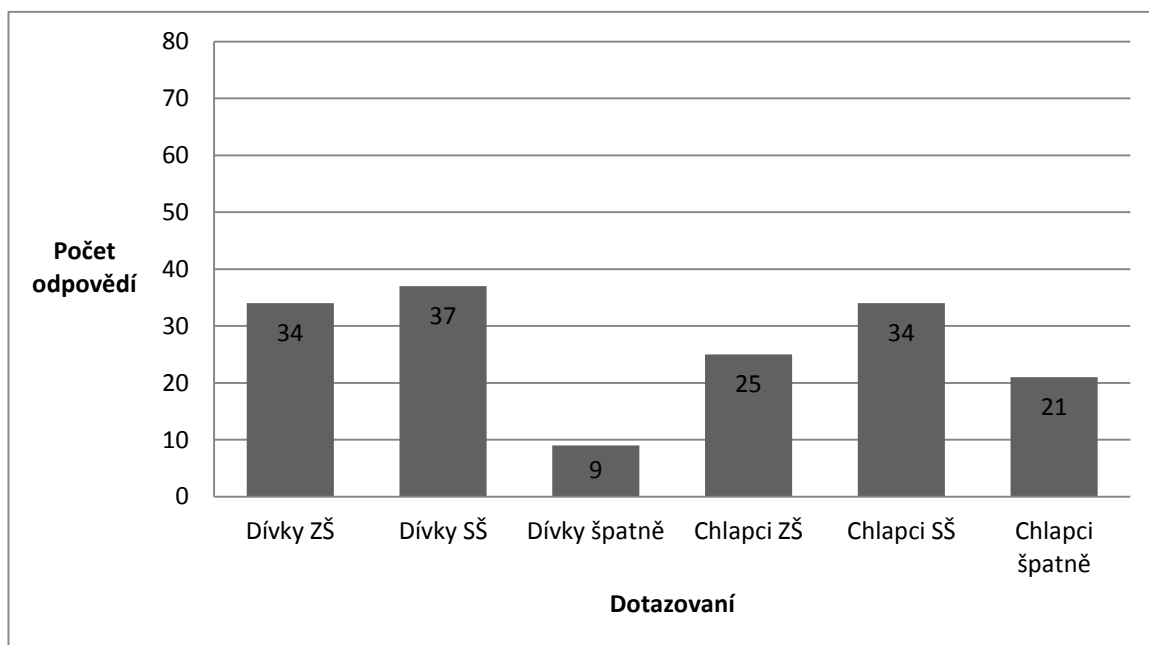
Graf 1 – Věk u dotazovaných

Zdroj: autorka

V **Grafu 2 – Odpověď k otázce 5 v dotazníku ke znalosti definice dítěte** jsou odpovědi na **otázku 5**, zda dotazovaný zná definici dítěte podle Mezinárodní Úmluvy o právech dítěte. Po převedení výsledků z **Grafu 2 – Odpověď k otázce 5 v dotazníku ke znalosti definice dítěte** do relativních četností zjistíme, že u chlapců bylo $n = 59$ správných odpovědí, což je po převedení 74 %. U dívek se jednalo o $n = 71$ správných odpovědí, což je 89 %.

Graf 2 – Odpověď k otázce 5 v dotazníku ke znalosti definice dítěte

Zdroj: autorka

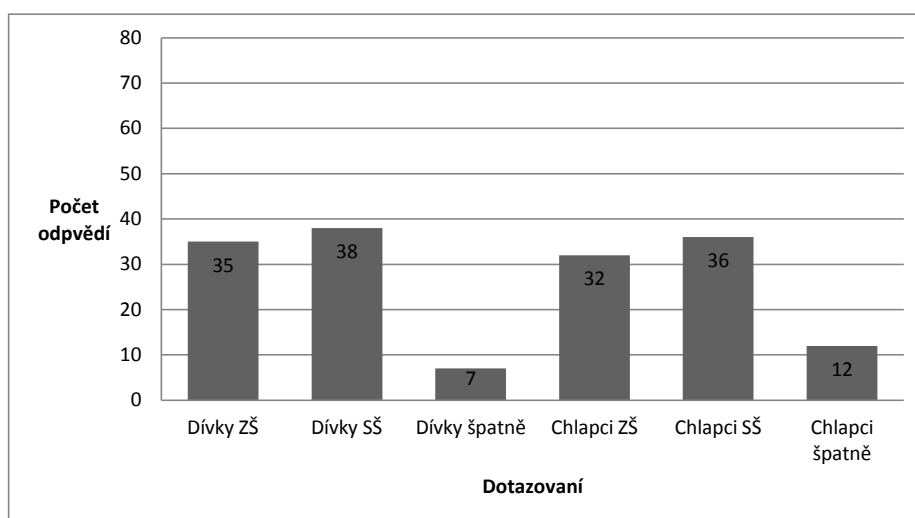
Na položenou **otázku 6** z dotazníku, zda někdy dotazovaný slyšel o právech dětí, jsem zjistila, že když si převedeme odpovědi do relativních četností a odpovědi „nevím jistě“ a „ne“ dáme zápornou hodnotu, vypočítáme, že u chlapců si bylo jistých $n = 70$ to je 87 %. U dívek je to $n = 69$ a to v procentuální podobě vychází 86 %.

V **otázce 7**, kde jsem se ptala, jestli dotazovaní ví, v jakém dokumentu najdeme práva dětí, kladně odpovědělo $n = 68$ dívek a $n = 60$ chlapců. Po převedení do relativních četností vyšlo, že chlapci odpověděli kladně v 75% a dívky v 85 %.

Otázka 8 z dotazníku je znázorněna v **Grafu 3 – Název dokumentu, ve kterém se nacházejí práva dětí**. Dotazovaní měli napsat správný název dokumentu, ve kterém se nacházejí práva dětí. Do správných odpovědí jsem zařadila i takové, které nebyly úplně přesné, a to „Mezinárodní úmluva pro děti“, „Mezinárodní Úmluva dětí“ a „Úmluva práv dětí“. Z uvedeného **Grafu 3 – Název dokumentu, ve kterém se nacházejí práva dětí**, vyplynulo, že u chlapců odpovědělo správně nebo ne úplně přesně $n = 68$. V relativních četnostech je to 85 %. U dívek bylo správných nebo ne úplně přesných odpovědí $n = 73$. V relativních četnostech to je 91 %.

Graf 3 – Název dokumentu, ve kterém se nacházejí práva dětí

Zdroj: autorka

Výsledky odpovědí **otázky 9**, která se ptá na to, zda dotazovaný ví, jaká práva děti mají, jsou uvedeny v **Tabulce 1 – Víte, jaká práva mají děti?** Začínají se ukazovat znalosti ohledně probíraného tématu. Odpověď „nevím jistě“ byla hodnocena jako záporná. Z chlapců odpovědělo kladně $n = 45$ což je v relativní četnosti 56 %. U dívek to je $n = 47$ a 59 % v relativní četnosti.

Tabulka 1 – Víte, jaká práva mají děti?

Odpověď	Dívky ZŠ	Chlapci ZŠ	Dívky SŠ	Chlapci SŠ	Celkem dívky	Celkem chlapci
Ano	22	20	25	25	47	45
Nevím jistě	8	13	7	5	15	18
Ne	10	7	8	10	18	17
					80	80

Zdroj: autorka

Otázka 10 v dotazníku měla až deset možných odpovědí. Dotazovaní v ní měli napsat, na co všechno může mít dítě právo. Uvedený počet odpovědí jsem zapsala do **Tabulky 2 – Součet odpovědí otázky 10**. Zjistila jsem, že více než pět správných odpovědí nebylo v žádném vyplněném dotazníku. Když hodnoty z **Tabulky 2 – Součet odpovědí otázky 10** převedeme do relativních četností, zjistíme, že u chlapců odpovědělo nejméně jednou a nejvíce pětkrát správně $n = 41$ to je 51 %. U dívek je tato hodnota $n = 45$ to je 56 %. Konkrétní odpovědi uvádím v následující **Tabulce 3 – Konkrétní vypsána práva z otázky 10**.

Tabulka 2 – Součet odpovědí otázky 10

Odpovědi	Dívky ZŠ	Chlapci ZŠ	Dívky SŠ	Chlapci SŠ	Celkem dívky	Celkem chlapci
10 - 6	0	0	0	0	0	0
5	3	0	2	0	5	0
4	3	0	4	2	7	2
3	0	3	1	2	1	5
2	7	6	9	7	16	13
1	8	13	8	8	16	21
0	19	18	16	21	35	39
					80	80

Zdroj: autorka

Tabulka 3 – Konkrétní vypsána práva z otázky 10 navazuje na **Tabulku 2 - Součet odpovědí otázky 10**, kterou doplňuje o konkrétní vypsána práva. Vynechání této otázky dotazovanými je vidět na nezodpovězené hodnotě. Zapsané okruhy odpovědí v **Tabulce 3 – Konkrétní vypsána práva z otázky 10** byly zvoleny autorkou tak, aby obsáhly všechny správné odpovědi. Rozdělení bylo následující:

Život – žít, k žití, život, přežívání

Rodina – rodiče, maminka a tatínek, příbuzní, rodina, rodinné zázemí

Informace - tisk, multimedia, nahlížet do svých dokumentů, informace

Vzdělání – škola, vzdělávat se, vzdělání, studium

Volný čas – koníčky, nedělat nic, vlastní zájmy, volný čas, vlastní aktivity ve volnu

Tabulka 3 - Vypsaná práva z otázky 10

Odpovědi	Dívky ZŠ	Chlapci ZŠ	Dívky SŠ	Chlapci SŠ
Život	22	22	25	19
Rodina	8	4	10	6
Informace	3	2	4	1
Vzdělání	7	3	4	6
Volný čas	8	3	12	4
Nezodpovězeno	19	18	16	21

Zdroj: autorka

Dotazovaní měli odpovědět v **otázce 11** podle vlastního názoru, zda si myslí, že je důležité u dětí a mládeže dodržovat jejich práva. Jedna odpověď „nevím jistě“, a to jak u dívek, tak i u chlapců byla zřejmě z nepozornosti dotazovaných. Při převedení odpovědí do relativních četností vyšlo u chlapců $n = 79$ kladných odpovědí což je 99 %. A také u dívek $n = 79$ kladných odpovědí, což je 99 %.

V **otázce 12** dotazovaní vyjádřili svůj názor, zda si myslí, že všichni na světě mají stejná práva. U chlapců bylo zodpovězeno $n = 65$ záporně a to je 81 %. U dívek to bylo $n = 76$, to je 95 %. U chlapců se objevily také odpovědi „ano“, a to $n = 5$ a „nevím jistě“ $n = 10$. U dívek se objevily pouze odpovědi „nevím jistě“, a to $n = 4$.

Ve **13 otázce** měli dotazovaní odpovědět na to, zda si myslí, že znají svá práva. Od této otázky by se dalo očekávat, že bude kompatibilní, tedy shodná s odpověďmi na **otázku 9 „Víte, jaká práva mají děti?“**, kde byly výsledky u chlapců $n = 45$, což je

v relativní četnosti 56 %. U dívek to je $n = 47$ a 59 % v relativní četnosti. U otázky 13 byla odpověď „nevím jistě“ brána jako záporná stejně jako odpověď „ne“. Kladně tedy odpověď „ano“ uvedlo $n = 64$ chlapců a to je 80 %. U dívek kladně, tedy odpověď „ano“ uvedlo $n = 68$ a to je 85 %. Z uvedených výsledků není patrná shoda.

Na otázku 13 plynule navazuje **otázka 14**, kde dotazovaní měli vypsát, na co všechno podle nich mají právo. Tady se odpovědi shodovali s odpověďmi na otázku 10, zaznamenané v **Tabulce 3 – Vypsaná práva z otázky 10**. Po převedení výsledku na relativní četnosti se tedy ukázalo, že chlapců, kteří odpovídali nejméně jedenkrát a nejvíce pětkrát správně bylo $n = 41$, to je 51 %. U dívek to bylo $n = 45$ a to je 56 %.

V otázce 15 byla odpověď a na otázku, „zda si dospělí a děti mají umět hájit svá práva“. Všichni dotazovaní odpověděli kladně, a to v relativní četnosti u chlapců 100 % a u dívek také 100 %.

Z uvedených odpovědí v **Tabulce 4 – Vím, jak uplatnit svá práva** je patrná nejistota v odpovědi na **otázku 16** z dotazníku. Tomu také odpovídá relativní četnost a ta je u chlapců $n = 19$ kladných odpovědí, to je 24 % a u dívek $n = 24$ kladných odpovědí, to je 30 %.

Tabulka 4 – Vím, jak uplatnit svá práva

Odpověď	Dívky ZŠ	Chlapci ZŠ	Dívky SŠ	Chlapci SŠ	Celkem dívky	Celkem chlapci
Ano	10	10	14	9	24	19
Nevím jistě	19	16	23	20	42	36
Ne	11	14	3	11	14	25
					80	80

Zdroj: autorka

Otázka 17 „kde všude dotazovaný uplatňuje svá práva“ byla jednou ze zásadních pro můj výzkum. Proto jsem nechala zdůrazněnou odpověď, která mě zajímá. Odpovědi jsou zaneseny do **Tabulky 5 – Uplatnění práv doma, ve škole, jiné místo**.

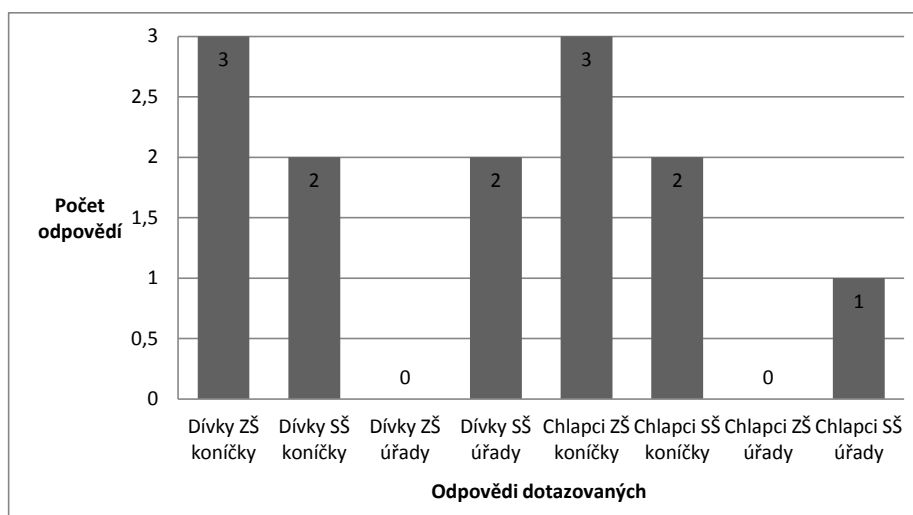
Tabulka 5 – Uplatnění práv doma, ve škole, jiné místo

Odpověď	Dívky ZŠ	Chlapci ZŠ	Dívky SŠ	Chlapci SŠ	Dívky celkem	Chlapci celkem
Domov	28	29	37	31	65	60
Škola	2	2	4	5	6	7
Obojí	5	8	4	3	9	11
Jiné místo	3	3	4	3	7	6

Zdroj: autorka

Graf 4 - Práva uplatněná u koníčků, na úřadech doplňuje otázku 17, kde je vidět upřesnění odpovědi „Jiné místo“.

Graf 4 – Práva uplatněná u koníčků, na úřadech

Zdroj: autorka

U **otázky 18** měli dotazovaní odpovědět, zda se jim někdy stalo, že nemohli uplatnit své právo. Pouze u jedné dívky se objevila kladná odpověď. U ostatních dotazovaných byla patrná nejistota. Také odpovědi „nevím jistě“ převládaly jak u chlapců a to $n = 62$, tak i u dívek, $n = 64$. Odpovědi „ne“ se u chlapců objevilo $n = 18$ a u dívek bylo odpovědí „ne“ $n = 15$.

Na otázku 18 v dotazníku navazují otázky 19 a 20, které otázku 18 doplňují a upřesňují. V otázce 19 je žádán „stručný popis situace k neuplatnění svého práva“ a v otázce 20 je dotazovanému nechán prostor pro vlastní, podle něj správné řešení situace, kterou popisuje.

Popis situace u dívky, která odpověděla kladně na otázku 18:

1. Reklama bot v obchodě - jednalo se o neúspěšnou reklamaci, oprava neprovedena, hotovost nevrácena. (Důvodem byl špatně vyplněný reklamační formulář, kde byla zaškrtnuta pouze varianta opravy v přípravě poškození, na kterou podle prodejce neměl kupující nárok, jelikož poškozená obuv nebyla podle něj vadou materiálu, ale špatným zacházením). Toto bylo zjištěno z dodatečné diskuze se studentkou pro upřesnění situace.

1. Návrh správného řešení podle dotazované – opravit obuv nebo vrátit finanční obnos na koupi nových bot.

Otázky 21, 22 a 23 zjišťovaly zájem dotazovaných o další témata ohledně problematiky práv dětí. V odpovědích na otázku 21 „jestli existují nějaká témata, která jsou pro dotazované zajímavá“ byla opět patrná nejistota, která zřejmě vycházela z toho, že téma je užitečné, ale zároveň dost těžké. U chlapců odpovědělo kladně, tedy „projevilo zájem“ o téma $n = 6$, u dívek to byl počet $n = 9$. Jakékoli další informace k tématu „nechtělo“ $n = 11$ chlapců a $n = 7$. Nejvíce odpovědí bylo „nevím jistě“ a to $n = 63$ u chlapců a $n = 64$ u dívek.

Otázka 22 rozšiřuje odpovědi na otázku 21 o konkrétní téma, které by dotazované zajímalo. Odpovědi, které jsou zapsány v **Tabulce 6 – Navrhovaná témata, o která je zájem**, jsou upraveny autorkou a to tak, že získané odpovědi jsou zapsány do okruhů:

Dětská práce – domácí práce, brigády dětí, co po nás může někdo chtít za práci

Týrání – ubližování jak fyzické, tak psychické, šikana, ponižování

Vzdělání – práva ohledně vzdělávání, právo ve vyučování, vyjadřování vlastního názoru k hodnocení

Tabulka 6 – Navrhovaná témata, o která je zájem

Téma	Dívky ZŠ	Chlapci ZŠ	Dívky SŠ	Chlapci SŠ	Dívky celkem	Chlapci celkem
Dětská práce	3	3	2	1	5	4
Týrání	0	0	3	1	3	1
Vzdělání	2	2	2	4	4	6

Zdroj: autorka

Odpovědi na **otázku 23**, která zjišťovala zájem dotazovaných o dané téma, uvedené v **Tabulce 7 – Další zájem o téma**, odhalily potřebu více informací. Relativní četnosti činí u chlapců 54 % z $n = 43$ kladných odpovědí a u dívek je tato hodnota 77 % z $n = 62$ kladných odpovědí. Jednou z motivací pro vytvoření následného intervenčního programu byly také odpovědi na tuto otázku.

Tabulka 7 – Další zájem o téma

Odpověď	Dívky ZŠ	Chlapci ZŠ	Dívky SŠ	Chlapci SŠ	Celkem dívky	Celkem chlapci
Ano	31	18	31	25	62	43
Nevím jistě	6	17	5	11	11	28
Ne	3	5	4	4	7	9
					80	80

Zdroj: autorka

3.2. Vyhodnocení dat po intervenčním programu

Odpovědi na **otázky 1,2,3,4** byly demografického charakteru. Do dotazníkového šetření se zapojilo 80 chlapců a 80 dívek, ve stejném poměru studovali na základní a střední škole, tedy $n = 40$ dívek i $n =$ chlapců na základní škole a $n = 40$ dívek i $n = 40$ chlapců na střední škole, v celkovém počtu $n = 160$

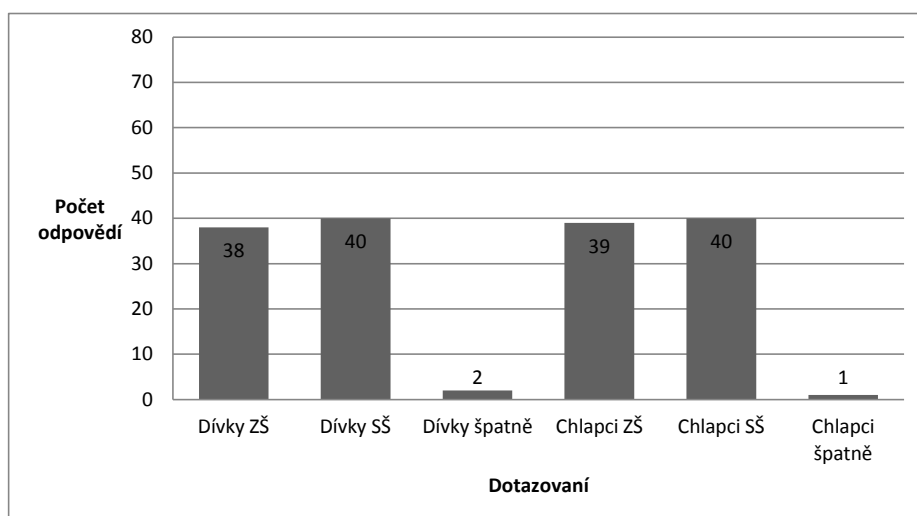
Odpovědi na otázku věku jsou zaneseny do **Grafu 1 – Věk u dotazovaných**. Odpovědi na otázky v dotazníku **po intervenčním programu** jsou totožné, proto jejich výsledek nedoplňuji, shoduje se s **Grafem 1 – Věk u dotazovaných**.

(Odpovědi na otázky 1, 2, 3, 4 byly demografického charakteru, proto odpovědi před intervenčním programem a po intervenčním programu jsou stejné)

V **Grafu 2.1 – Odpověď k otázce 5 v dotazníku ke znalosti definice dítěte** jsou uvedeny výsledky dotazníku **po intervenčním programu** na **otázku 5**, tedy na správnou definici dítěte v Mezinárodní Úmluvě o právech dítěte. Je patrné, že správných odpovědí je více než v **Grafu 2 - Odpověď k otázce 5 v dotazníku ke znalosti definice dítěte**, a to jak u dívek, tak i u chlapců.

Graf 2.1 – Odpověď k otázce 5 v dotazníku ke znalosti definice dítěte

Zdroj: autorka

(Před intervenčním programem: chlapci odpověděli správně $n = 59$ (74 %) a dívky odpověděly správně $n = 71$ (89 %). Po intervenčním programu: chlapci odpověděli správně $n = 79$ (99 %) a dívky odpověděly správně $n = 78$ (98 %))

Při otázce 6, zda dotazovaný někdy slyšel o právech dětí **po intervenčním programu**, byly výsledky takové, že všichni dotazovaní odpověděli kladně, tedy „ano“. Hodnota odpovědí v relativní četnosti byla u chlapců **100 %** a u dívek také **100 %**.

(Před intervenčním programem: chlapci odpověděli správně $n = 70$ (87 %) a dívky odpověděly správně $n = 69$ (86 %))

Po intervenčním programu na otázku 7 jestli dotazovaní ví, v jakém dokumentu najdeme práva dětí, odpovědělo kladně všech $n = 160$ dotazovaných, převedeno na relativní četnost to činí **100 %** kladných odpovědí u chlapců a také **100 %** u dívek.

(Před intervenčním programem: chlapci odpověděli správně $n = 60$ (75 %) a dívky odpověděly správně $n = 68$ (85 %))

Po intervenčním programu dopadly odpovědi na **otázku 8**, aby byl uveden správný název dokumentu, ve kterém najdeme práva dětí, výtečně a to tak, že u dívek zcela správně napsalo odpověď $n = 37$ na základní škole, $n = 38$ na střední škole. Skoro správný název s nepatrnou chybou, a to Úmluva práv dítěte napsalo $n = 5$ dívek. U chlapců to bylo hodně podobné. Zcela správně odpovědělo $n = 39$ ze základní školy a $n = 38$ ze střední školy. Nepatrnou chybu v názvu, a to Úmluva práv dětí napsali $n = 3$ chlapci. Všechny i mírně nesprávné odpovědi byly brány za kladné, a proto v relativní četnosti tyto odpovědi byly na **100 %** u chlapců a **100 %** u dívek.

(Před intervenčním programem: chlapci odpověděli správně $n = 68$ (85 %) a dívky odpověděly správně $n = 73$ (91%))

Po intervenčním programu se ukázaly výsledky odpovědí na otázku 9 uvedené v **Tabulce 1.1 – Víte, jaká práva mají děti?** Potěšilo mě, že se neobjevila žádná záporná odpověď jako v dotazníku před intervenčním programem. Na úkor toho se objevilo větší množství nejistých odpovědí. Zřejmě se dotazovaní více zamýšleli nad tím, zda promyšlené právo zrovna patří či nepatří do práv dítěte. Pokud odpovědi převedu do relativních četností, ukáže se, že chlapci odpověděli kladně $n = 64$, což je **81%**. U dívek je to $n = 60$, což je **75 %**.

(Před intervenčním programem: chlapci odpověděli správně $n = 45$ (56 %) a dívky odpověděly správně $n = 47$ (58 %))

Tabulka 1.1 – Víte, jaká práva mají děti?

Odpověď	Dívky ZŠ	Chlapci ZŠ	Dívky SŠ	Chlapci SŠ	Celkem dívky	Celkem chlapci
Ano	31	32	29	32	60	64
Nevím jistě	9	8	11	8	20	16
Ne	0	0	0	0	0	0
					80	80

Zdroj: autorka

V **Tabulce 2.1 – Součet odpovědí otázky 10** jsou výsledky dosažené po **intervenčním programu**. Uvedený počet odpovědí se zvýšil, a to až na 8 správných odpovědí, což mě potěšilo.

Tabulka 2.1 – Součet odpovědí otázky 10

Odpovědi	Dívky ZŠ	Chlapci ZŠ	Dívky SŠ	Chlapci SŠ	Dívky celkem	Chlapci celkem
10 -9	0	0	0	0	0	0
8	1	2	3	3	4	5
7	1	1	3	2	4	3
6	2	6	4	0	6	6
5	0	7	2	5	2	12
4	8	3	9	4	17	7
3	2	9	4	11	6	20
2	10	4	5	5	15	9
1	8	4	4	5	12	9
0	8	4	6	5	14	9

Zdroj: autorka

Tabulka 3.1 – Vypsání práva z otázky 10 navazuje na **Tabulku 2.1 - Součet odpovědí otázky 10**, kterou doplňuje o konkrétní vypsání práva po proběhnutí **intervenčního programu**. Vynechání odpovědi na tuto otázku bylo a je vidět na nezodpovězené hodnotě v tabulce. Zapsané okruhy odpovědí byly zvoleny autorkou tak, aby obsáhly všechny správné odpovědi. Rozdělení bylo:

Jméno – jak se jmenuji, vlastní jméno, jméno, jak mi říkají

Vlastní názor – můžu si říct, co chci, vyjádření vlastního názoru, můžu nesouhlasit a říct si svoje.

Ochrana – chráněn policií, nemusím se bát na ulici, když se mi něco stane, je tady pomoc.

(Před intervenčním programem: chlapci odpověděli správně $n = 41$ (51 %) a dívky odpověděly správně $n = 45$ (56 %). Po intervenčním programu: chlapci odpověděli správně $n = 71$ (89 %) a dívky odpověděly správně $n = 66$ (82 %))

Tabulka 3.1 - Vypsaná práva z otázky 10

Odpovědi	Dívky ZŠ	Chlapci ZŠ	Dívky SŠ	Chlapci SŠ	Dívky celkem	Chlapci celkem
Život	31	40	41	50	72	90
Rodina	13	6	10	10	23	16
Informace	6	10	5	6	11	16
Vzdělání	10	14	12	6	22	20
Volný čas	10	18	19	9	29	27
Jméno	13	28	24	31	37	59
Vlastní názor	5	13	14	7	19	20
Ochrana	5	16	16	8	21	24
Nezodpovězeno	8	4	6	5	14	9

Zdroj: autorka

Po intervenčním programu odpovědi na **otázku 11**, jestli si dotazovaný myslí, zda je důležité u dětí a mládeže dodržovat jejich práva, byly všechny kladné, tedy u chlapců $n = 80$ kladných a u dívek také $n = 80$ kladných odpovědí. V relativních četnostech to je **100 %** u chlapců a **100 %** u dívek.

(Před intervenčním programem: chlapci odpověděli správně $n = 79$ (99 %) a dívky odpověděly správně $n = 79$ (99 %))

Po intervenčním programu se kladné odpovědi na **otázku 12**, jestli si dotazovaný myslí, že všichni na světě mají stejná práva, již neobjevily a všichni dotazovaní odpovídali záporně. Tedy v relativní četnosti **100 %** u chlapců a **100 %** u dívek.

(Před intervenčním programem: chlapci odpověděli správně $n = 65$ (81 %) a dívky odpověděly správně $n = 76$ (95 %))

Po intervenčním programu se kladné odpovědi na **otázku 13**, zda dotazovaní znají svá práva, zvýšily, ale relativní četnosti 100 % nedosahovaly. U chlapců bylo kladných odpovědí $n = 73$, to je **91 %**. U dívek to bylo $n = 72$, to je **90 %**.

(Před intervenčním programem: chlapci odpověděli správně $n = 64$ (80 %) a dívky odpověděly správně $n = 68$ (85 %))

Výsledky na **otázku 14**, která plynule navazuje na otázku 13, kde dotazovaný vypisuje, na co všechno má právo, se **po intervenčním programu** shodovaly s odpovědí na **otázku 10**, která je v **Tabulce 3.1 – Vypsání práva z otázky 10**.

(Před intervenčním programem: chlapci odpověděli správně $n = 41$ (51 %) a dívky odpověděly správně $n = 45$ (56 %). Po intervenčním programu: chlapci odpověděli správně $n = 71$ (89 %) a dívky odpověděly správně $n = 66$ (82 %))

U **otázky 15**, u které dotazovaný odpovídal, jestli dospělí i děti mají umět chránit svá práva, odpověděli všichni dotazovaní kladně, a to jak **před**, tak i **po intervenčním programu**. V relativní četnosti se jedná o **100 %** u chlapců a **100 %** u dívek.

(Před intervenčním programem: chlapci odpověděli správně $n = 80$ (100 %) a dívky odpověděly správně $n = 80$ (100 %))

Po provedení **intervenčního programu** se odpovědi na **otázku 16**, „Vím jak uplatnit svá práva“ povědomí zvýšilo. Výsledek je zapsaný do **Tabulky 4.1 – Vím, jak uplatnit práva**. Z těchto výsledků je patrné, že se povědomí o tom, že i uplatnění svých práv má své nedostatky, a dotazovaných, kteří neví, jak své právo uplatnit je stále dost. Kladných odpovědí převedených do relativních četností je u chlapců $n = 61$, to je **76 %** a u dívek $n = 64$, to je **80 %**.

(Před intervenčním programem: chlapci odpověděli správně $n = 19$ (24 %) a dívky odpověděly správně $n = 24$ (30 %))

Tabulka 4.1 – Vím, jak uplatnit práva

Odpověď	Dívky ZŠ	Chlapci ZŠ	Dívky SŠ	Chlapci SŠ	Celkem dívky	Celkem chlapci
Ano	30	30	34	31	64	61
Nevím jistě	8	8	4	8	12	16
Ne	2	2	2	1	4	3
					80	80

Zdroj: autorka

Intervenční program přinesl výsledky na **otázku 17**, „kde všude dotazovaný uplatňuje svá práva, které jsou zapsány v **Tabulce 5.1. – Uplatnění práv doma, ve škole, jinde**. **Po intervenčním programu** se výsledky pozměnily. Je patrná větší změna v odpovědi „jiné místo“, která se zvýšila.

Tabulka 5.1 – Uplatnění práv doma, ve škole, jinde

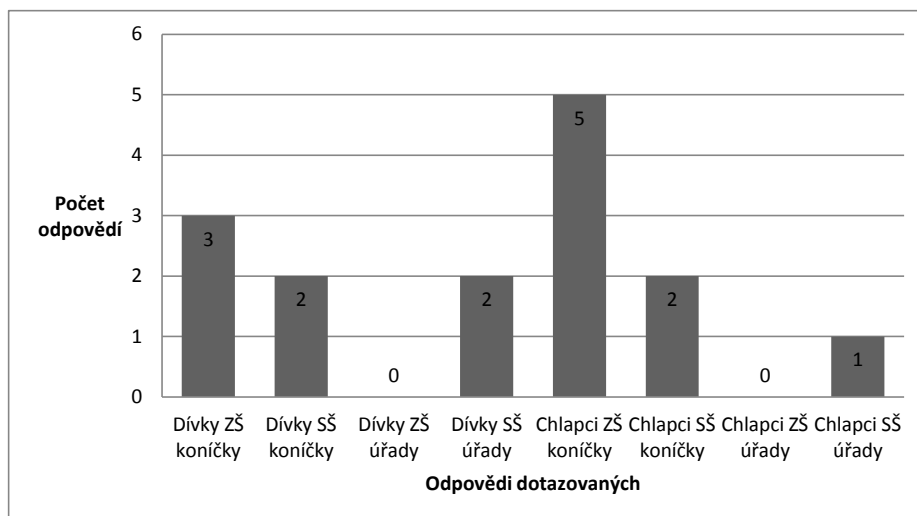
Odpověď	Dívky ZŠ	Chlapci ZŠ	Dívky SŠ	Chlapci SŠ	Dívky celkem	Chlapci celkem
Domov	29	17	39	22	68	39
Škola	4	3	4	8	8	11
Obojí	8	15	10	10	18	25
Jiné místo	3	5	4	3	7	8

Zdroj: autorka

(Před intervenčním programem: chlapci odpověděli domov $n = 60$ (75 %) a dívky odpověděly domov $n = 65$ (81 %). Po intervenčním programu: chlapci odpověděli domov $n = 39$ (49 %) a dívky odpověděly domov $n = 68$ (85 %))

Po provedení **intervenčního programu** byly výsledky na **otázku 17**, „kde všude dotazovaný uplatňuje svá práva, které jsou zapsány v **tabulce Tabulka 5.1 – Uplatnění práv doma, ve škole, jinde** doplněny o **Graf 4.1 – Práva uplatněná u koníčků, úřadů**. Aby bylo patrné, co se myslí odpovědí „jiné místo“ a co uváděli dotazovaní.

Graf 4.1 – Práva uplatněná u koníčků, na úřadech

Zdroj: autorka

(Před intervenčním programem: chlapci odpověděli „koníčky“ n = 5 (6%) a „úřady“ n = 1 (1 %). Dívky odpověděly „koníčky“ n = 5 (6 %) a „úřady“ n = 2 (2 %). Po intervenčním programu: chlapci odpověděli „koníčky“ n = 7 (9 %) a „úřady“ n = 1 (1 %). Dívky odpověděly „koníčky“ n = 5 (6 %) a „úřady“ n = 2 (2 %))

Po intervenčním programu se kladné odpovědi na **otázku 18**, zda se dotazovanému někdy stalo, že nemohli uplatnit své právo, o něco rozšířily, ale jen nepatrně. I zde převládají odpovědi „nevím jistě“. U chlapců to bylo n = **61** a u dívek n = **63** odpovědí. Odpovědi „ne“ bylo u chlapců n = **18** a u dívek n = **15**. Kladná odpověď se objevila u chlapců n = **1** a u dívek n = **2**.

(Před intervenčním programem: chlapci odpověděli „nevím jistě“ n = 62 (77 %) a „ne“ n = 18 (22 %). Dívky odpověděly „nevím jistě“ n = 64 (80 %) , „ne“ n = 15 (19 %) a „ano“ n = 1 (1 %). Po intervenčním programu: chlapci odpověděli „nevím jistě“ n = 61 (76 %) , „ne“ n = 18 (22 %) a „ano“ n = 1 (1 %). Dívky odpověděly „nevím jistě“ n = 63 (79 %) , „ne“ n = 15 (19 %) a ano n = 2 (2 %))

Po intervenčním programu se **otázka 19**, kde je žádán stručný popis situace k neuplatnění práva, a **otázka 20**, kde dotazovaný uvádí vlastní, podle něj správné řešení situace, rozšířily na tyto odpovědi od tří dotazovaných:

1. Reklamační bot v obchodě - jednalo se o neúspěšnou reklamaci, oprava neúspěšná, hotovost nevrácena.

2. Facka od rodičů neprávem za něco, co jsem neudělal a oni mi nevěřili (rodiče si nenechali vysvětlit, jak situace vznikla).

3. Sebrání testu po nedorozumění s penálem pod lavicí (učitel neposlouchal studenta, který se hájil tím, že při testu sahal pod lavici ne pro tahák, ale pro kapesník, který si ovšem nechal v tašce, takže to učiteli nedokázal).

Návrh:

1. Návrh k první situaci - vrátit finanční obnos na koupi nových bot.

2. Návrh k druhé situaci - více věřit našemu sdělení, více nám prostě věřit, omluvit se.

3. Návrh k třetí situaci - věřit více našemu vysvětlení, nechat si to vysvětlit.

(Otázky 19, 20 byly doplňující a rozšiřující, proto zde nejsou uvedeny jejich odpovědi a výsledky před intervenčním programem)

Po intervenčním programu výsledky na **otázku 21**, jestli existují nějaká témata v této oblasti, která jsou pro dotazované zajímavá, trochu obměnilo, ale stále převažuje odpověď „nevím jistě“, a to u chlapců $n = 51$ a u dívek také $n = 51$. Kladnou odpověď uvedlo $n = 15$ chlapců a $n = 16$ dívek. Žádnou další diskuzi už nechce $n = 14$ dotazovaných chlapců a $n = 13$ dotazovaných dívek. Kladné odpovědi dávají prostor pro další témata, která by byla pro dotazované zajímavá a poučná.

(Před intervenčním programem: chlapci odpověděli „nevím jistě“ $n = 63$ (79%), „ano“ $n = 6$ (7%) a „ne“ $n = 11$ (14%) . Dívky odpověděly „nevím jistě“ $n = 64$ (80%), „ano“ $n = 15$ (19%) a „ne“ $n = 7$ (9%). Po intervenčním programu: chlapci odpověděli „nevím jistě“ $n = 51$ (64 %), „ano“ $n = 15$ (19 %) a „ne“ $n = 14$ (17 %) .

Dívky odpověděly „nevím jistě“ $n = 51$ (64 %), „ano“ $n = 16$ (20 %) a „ne“ $n = 13$ (16 %).

Témata z **otázky 22** jsou zapsána v **Tabulce 6.1 – Navrhovaná témata, o které je zájem**. Témata byla opět upravena autorkou podle odpovědí, a to do okruhů:

Dětská práce – domácí práce, brigády dětí, co po nás může někdo chtít za práci

Týrání – ubližování jak fyzické, tak psychické, šikana, ponižování

Vzdělání – práva ohledně vzdělávání, právo ve vyučování, vyjadřování vlastního názoru k hodnocení

Otázky 3. světa – otročení dětí, pracovní podmínky dětí, nucená práce těchto dětí

Nespravedlnost – bezmoc dovolat se práva, žádný respekt k vyjádření vlastního názoru, žádná omluva, když se dospělý splete a co s tím.

Tabulka 6.1 – Navrhovaná témata, o které je zájem

Téma	Dívky ZŠ	Chlapci ZŠ	Dívky SŠ	Chlapci SŠ	Dívky celkem	Chlapci celkem
Dětská práce	0	1	2	2	2	3
Týrání	2	3	3	2	5	5
Vzdělání	1	2	1	1	2	3
Ot.3 Světa	0	0	1	2	1	2
Nespravedlnost	3	1	1	1	4	2

Zdroj: autorka

(Otázka 22 byla doplňující a rozšiřující, proto zde nejsou uvedeny její odpovědi a výsledky před intervenčním programem)

Poslední **otázka 23**, ukazovala potřebu dalších informací k tomuto tématu i po **intervenčním programu**. Výsledky jsou uvedeny v **Tabulce 7.1 – Zájem o témata, po intervenčním programu**. V relativních četnostech jsou výsledky u chlapců 53 %, což činí $n = 43$ kladných odpovědí. U dívek tato relativní četnost je 75%, to je $n = 60$ kladných odpovědí. Tyto odpovědi byly důležité v tom, že se rozšířil okruh témat,

o které mají dotazovaní zájem, a dají se využít pro uskutečnění diskuze nebo přednášky s odborníkem.

Tabulka 7.1 – Zájem o témata, po intervenčním programu

Odpověď	Dívky ZŠ	Chlapci ZŠ	Dívky SŠ	Chlapci SŠ	Celkem dívky	Celkem chlapci
Ano	29	18	31	25	60	43
Nevím jistě	6	14	5	11	11	25
Ne	5	8	4	4	9	12
					80	80

Zdroj: autorka

(Před intervenčním programem: chlapci odpověděli „ano“ $n = 43$ (54 %) a dívky odpověděly „ano“ $n = 62$ (77 %). Po intervenčním programu: chlapci odpověděli „ano“ $n = 43$ (54 %) a dívky odpověděly „ano“ $n = 60$ (75 %))

3.3. Výsledky výzkumu - ověření hypotéz

Data ze základních dotazníků, tedy z dotazníků před intervenčním programem, jsem použila pro ověření stanovených hypotéz H₀, tedy nulových (testovaných) hypotéz nebo naopak zamítnutí nulových hypotéz a potvrzení (přijetí) H₁ hypotéz nebo také alternativních hypotéz. Výsledky ze základních dotazníků byly zapsány v absolutních hodnotách jednotlivých skupin a převedeny do relativních četností, které nám ukázalo procentuální vyjádření.

Hypotéza I

H₀: Pubescenti a adolescenti v Jihočeském kraji, konkrétně v Táboře a blízkém okolí (Soběslav, Sezimovo Ústí II.) uplatňují znalosti ohledně práv dětí, které vychází z Mezinárodní Úmluvy o právech dítěte jen v jejich domácím prostředí.

H₁: Pubescenti a adolescenti v Jihočeském kraji, konkrétně v Táboře a blízkém okolí (Soběslav, Sezimovo Ústí II.) neuplatňují znalosti ohledně práv dětí, které vychází z Mezinárodní Úmluvy o právech dítěte jen v jejich domácím prostředí.

Hodnotící kritérium: odpověď **Doma** v otázce číslo 17. Hodnotilo se podle součtu odpovědí chlapců i dívek s ostatními odpověďmi.

Výsledek:

Z odpovědí na otázku 17, které jsou zaznamenány v **Tabulce 5 – Uplatnění práv doma, ve škole, jinde** je patrné, že dotazovaní uplatňují práva především doma, a to u chlapců ZŠ v počtu $n = 25$ a u chlapců SŠ v počtu $n = 29$. Z tabulky je dále vidět, že ostatní odpovědi „ve škole“, „doma i ve škole“, „jinde“ je u chlapců ZŠ hodnota $n = 8$ ($2 + 3 + 3$) a u chlapců SŠ je tato hodnota $n = 14$ ($8 + 3 + 3$).

U dívek se zjistilo, že práva uplatňují především doma, a to u dívek ZŠ v počtu $n = 28$ a u dívek SŠ v počtu $n = 37$. Z tabulky je patrné, že ostatní odpovědi „ve škole“, „doma i ve škole“ nebo „jinde“ je u dívek ZŠ hodnota $n = 10$ ($2 + 5 + 3$) a u dívek hodnota $n = 12$ ($4 + 4 + 4$).

Aby byl patrný poměr uvádím, že celkový počet dotazovaných chlapců je $n = 40$ a dívek je celkový počet také $n = 40$.

Výsledek:

Pokud výsledné hodnoty převedeme do procentuálního vyjádření, tedy relativní četnosti dostaneme:

Celkový počet odpovědí byl $n = 163$ a to je tedy 100 %

Celkový počet odpovědí Doma byl $n = 119$, tedy 73 %

Celkový počet ostatních odpovědí byl $n = 44$, tedy 27 %

Vyhodnocení:

Z výše uvedeného vyplývá, že hypotézu H_0 **přijímáme**, tedy pubescenti a adolescenti v Jihočeském kraji, konkrétně v Táboře a blízkém okolí (Soběslav, Sezimovo Ústí II.) uplatňují znalosti ohledně práv dětí, které vychází z Mezinárodní Úmluvy o právech dítěte jen v jejich domácím prostředí. Tím **zamítáme** hypotézu H_1 .

Hypotéza II.

H_0 : Dívky mají větší, tedy nadprůměrné, alespoň 51 % a vyšší povědomí o právech dětí, které vycházejí z Mezinárodní Úmluvy o právech dítěte, v porovnání s chlapci v Jihočeském kraji, konkrétně v Táboře a blízkém okolí (Soběslav, Sezimovo Ústí II.).

H_1 : Dívky nemají větší, tedy nadprůměrné, alespoň 51 % a vyšší povědomí o právech dětí, které vycházejí z Mezinárodní Úmluvy o právech dítěte, v porovnání s chlapci v Jihočeském kraji, konkrétně v Táboře a blízkém okolí (Soběslav, Sezimovo Ústí II.).

Hodnotící kritérium: odpovědi u otázek č. **5, 6, 8 a 10** z prvních dotazníků, tedy z dotazníků před intervenčním programem. Hodnotilo se mezi součtem odpovědí chlapců a součtem odpovědí dívek. Celkový počet dotazovaných je $n = 160$.

Výsledky:

Otázka 5, výsledky z Grafu 2 – Definice dítěte

Chlapci odpověděli správně v počtu $n = 25$ u ZŠ a v počtu $n = 34$ u SŠ

Celkový počet správných odpovědí u chlapců je $n = 59$ a to je **33 %**

Dívky odpověděly správně v počtu $n = 34$ u ZŠ a v počtu $n = 37$ u SŠ

Celkový počet správných odpovědí u dívek je $n = 71$ a to je **44 %**

Výsledek otázky 5: Dívky odpovídaly častěji správně než chlapci.

Otázka 6, výsledky součtem odpovědí z dotazníků

Chlapci odpověděli správně $n = 33$ u ZŠ a $n = 37$ u SŠ

Celkový počet správných odpovědí u chlapců je $n = 70$ a to je **44 %**

Dívky odpověděly správně $n = 33$ u ZŠ a $n = 36$ u SŠ

Celkový počet správných odpovědí u dívek je $n = 69$ a to je **43 %**

Výsledek otázky 6: Dívky odpovídaly méně často správně než chlapci.

Otázka 8, výsledky z Grafu 3 = Název dokumentu, ve kterém se nacházejí práva dětí

Chlapci odpověděli správně $n = 32$ u ZŠ a $n = 36$ u SŠ

Celkový počet správných odpovědí u chlapců je $n = 68$ a to je **85 %**

Dívky odpověděly správně $n = 35$ u ZŠ a $n = 38$ u SŠ

Celkový počet správných odpovědí u dívek je $n = 73$ a to je **91,2 %**

Výsledek otázky 8: Dívky odpovídaly častěji správně než chlapci.

Otázka 10, výsledky z Tabulky 2 – Součet odpovědí otázky 10

Chlapci odpověděli správně $n = 22$ u ZŠ a $n = 19$ u SŠ

Celkový počet správných odpovědí u chlapců je $n = 41$ a to je **26 %**

Dívky odpověděly správně $n = 21$ u ZŠ a $n = 24$ u SŠ

Celkový počet správných odpovědí u dívek je $n = 45$ a to je **28 %**

Výsledek otázky 8: Dívky odpovídaly častěji správně než chlapci.

Výsledek:

Ve čtyřech sledovaných otázkách na ověření hypotézy II, odpověděly dívky 3x správněji než chlapci a 1x méně správně než chlapci. Výsledek je tedy 3:1 správných odpovědí pro dívky. I když dívky odpovídaly častěji správně, nejsou jejich odpovědi dostatečné, protože nedosahovaly alespoň 51%, tedy nadprůměrnou hodnotu.

Vyhodnocení:

Tímto výsledkem tedy zamítáme hypotézu H_0 . Tím **přijímáme** hypotézu H_1 , dívky nemají větší, tedy nadprůměrné, alespoň 51 % a vyšší povědomí o právech dětí, které vycházejí z Mezinárodní Úmluvy o právech dítěte, v porovnání s chlapci v Jihočeském kraji, konkrétně v Táboře a blízkém okolí (Soběslav, Sezimovo Ústí II.).

3.4. Diskuze

Empirickou část jsem postavila na výzkumu, který se konal v Evropské Unii v roce 2010 a přišel mi velmi zajímavý. Tento výzkum „Práva dětí viděna jejich vlastníma očima“ mi dal základ pro stanovení cílů a záměr celé mé diplomové práce. Zaměřila jsem se na zmapování situace ohledně kvality znalostí pubescentů a adolescentů o ochraně lidských práv dětí, a to v Jihočeském kraji, především v oblasti Tábor a jeho okolí (Soběslav, Sezimovo Ústí II.). Znalosti ohledně Mezinárodní Úmluvy o právech dítěte, povědomí o vlastních právech a jejich uplatňování v praxi. Zajímalo mě, zda jsou pubescenti a adolescenti ochotni diskutovat o těchto věcech nebo zda mají potřebu něco osobního řešit.

Výzkum jsem prováděla na 160 oslovených žácích a studentech. Tyto dotazované jsem rozdělila podle pohlaví na chlapce a dívky a dále pak ještě na žáky základních a studenty středních škol.

Výsledky ze základního sběru dat byly vyhodnoceny a na jejich základě byl pro tuto práci sestaven intervenční program se stejným dotazníkem, který byl znovu předložen po intervenčním programu. Toto porovnání bylo provedeno ve fázi vyhodnocování dotazníkových otázek.

Pokud vezmu otázky ze základního dotazníku, které sledovaly cíle diplomové práce, pak se jednalo především o otázky 5, 6, 8, 10 a 17.

Otázka 17 ověřovala hypotézu I, tedy kde dotazovaný uplatňuje nejčastěji svá práva. V základním dotazníku odpovědělo 65 dívek a 60 chlapců s jistotou, že uplatňují svá práva jen doma. Po intervenčním programu se tento počet změnil, a to hlavně u chlapců na 38, ale zase se navýšil počet uplatňování práv jak doma, tak i ve škole. Je dobře, že si pubescenti a adolescenti uvědomili, že uplatňují svá práva i v dalších institucích než je domov. I Matoušek (1993) uvádí, schopnost vychovávat děti, a tedy tvořit plnohodnotný domov, je závislá na tom, jak kvalitně je napojena na sociální okolí, do kterého patří i škola a ostatní instituce.

Vyhodnocení otázek číslo 5, 6, 8 a 10 ze základního dotazníku bylo důležité pro přijetí nebo vyvrácení hypotézy II.

U otázky 5 bylo zkoumáno, jestli dotazovaný zná definici dítěte podle Mezinárodní Úmluvy o právech dítěte. U základního dotazníku odpovědělo kladně 59 chlapců a 71

dívek, což není zrovna malé číslo, ale po intervenčním programu se to zvýšilo na 79 chlapců a 78 dívek.

V otázce 6 jsem se ptala, zda někdy dotazovaný slyšel o právech dětí. Z odpovědí vyšlo zajímavé číslo, kdy u chlapců kladně odpovědělo 70 a u dívek 69. Po vyhodnocení dotazníku mě napadla myšlenka, když tolik dívek a chlapců již o právech dítěte slyšelo, proč jejich znalosti nejsou vyšší a proč jejich odpovědi k uplatňování práv nejsou širšího charakteru a hlubšího popisu. Po intervenčním programu odpověděli všichni dotazovaní kladně, tedy všech 160. Potěšilo mě, že i kdyby nikdy dřív o právech dětí neslyšeli, spojili si tuto otázku s intervenčním programem, který absolvovali.

Otázka 8 byla položena tak, aby dotazovaní napsali název dokumentu, který v sobě obsahuje práva dětí. I tato otázka byla nadprůměrně úspěšná se správnými odpověďmi. U chlapců to bylo 68 a u dívek 73. Doufala jsem, že po intervenčním programu budou všechny odpovědi správné a opravdu to tak bylo.

Otázka 10 byla postavená tak, aby dotazovaný měl možnost napsat až 10 odpovědí na to, na co všechno může mít dítě právo. Vyhodnocení této otázky bylo náročnější z důvodu počtu vypsání odpovědí. Více jak 5 odpovědí u jednoho tazatele se neobjevilo. Z toho následně vyšlo, že u chlapců bylo 41 odpovědí a u dívek 45 odpovědí. U intervenčního programu se odpovědi zvýšily až na 8 správných odpovědí, což považuji za velmi pozitivní výsledek.

Je zajímavé tyto výsledky, které byly porovnány mezi sebou, ještě srovnat s výsledky, které byly získány z primárního výzkumu „Práva dětí viděna jejich vlastníma očima“ vytvořeného Evropskou Unií v roce 2010. Pokud porovnáme nejdůležitější otázku, která ověřovala hypotézu I, tedy otázku 17, kde pubescenti a adolescenti uplatňují práva dětí především doma, u primárního výzkumu se děti zaměřují hned na dvě místa a to je domov a škola. Jsou jim nejbliže a také zde hrají roli autority, které mají za vzor, tedy rodič a učitel. Adolescence je etapou přehodnocování a hledání (Vágnerová, 2012). A stejně tak, kdyby měly nějaký problém, první, s kým by to řešily by byla rodina. Protože rodina představuje pro adolescenta většinou sociální zázemí, kde se cítí v bezpečí (Vágnerová, 2012). V mých výsledcích se druhá instituce, tedy škola, objevuje až po intervenčním programu. Do období výchovy a utváření

adolescenta vstupují další jednotlivci a instituce, jak uvádí Matoušek (2003), kam jednoznačně škola patří.

Pokud se podíváme na znalosti ohledně práv dětí, většina dětí z primárního výzkumu věděla, že práva dětí existují, ale při konkrétnější odpovědi také nedokázaly dostatečně odpovědět až následně v rámci diskuze. Stejně jako u mého výzkumu, kdy byl vyšší počet těch, co odpovídali, že už o právech dětí slyšeli, ale pokud je měli následně vypsát, bylo to pro ně obtížné. Stejně jako tady u následné diskuze, po mém intervenčním programu se jejich odpovědi zvýšily a byly jasněji formulované. Když se podíváme na celkový vývoj dětských práv, jak je uvedený v teoretické části, trvalo to dlouhou dobu, než se dětem nějaká práva prisoudila a začala se respektovat osobnost dítěte. Je to vidět i na vývojových etapách, které jsem si vybrala, od psychologa Loyda de Meuse jak je uvádí Dunovský (1999).

V mém dotazníkovém šetření se objevilo také několik zajímavostí například na otázku, zda si dotazovaný myslí, že na světě mají všichni stejná práva, většina napsala, že ne. Při diskuzích v rámci intervenčního programu padaly i dotazy „proč musí být práva dětí daná Úmluvou, proč nejsou na světě pro všechny stejná“? Je to dobře položená otázka a myslím si, že málo kdo na ni dokáže odpovědět. Bylo by dobré se zeptat třeba vlády nebo jiných představitelů státu, proč to tak je. Také je to dobré téma pro odbornou přednášku. Jsem ráda, že naše republika je od svého vzniku, tedy od 1.1.1993 smluvní stranou Úmluvy o právech dítěte (Úmluva o právech dítěte, © 2005). Bylo vidět, že někteří pubescenti a adolescenti se o tuto tematiku začali více zabývat, což je dobře a třeba je to povede k hlubšímu zájmu a prohloubení informací. Určitě bych doporučila, a také jsem to na svém intervenčním programu udělala, seznámit se s brožurkou Mami, tati znáš má práva? (Votavová a kol., 2008), kterou využívám i u předškolních dětí hravou formou k přiblížení tohoto tématu. Následně jsem dotazovaným doporučila webové stránky „Mládež za lidská práva“, které jsou podle mě přehledné, upoutají pozornost, vysvětlují různé otázky na toto téma a dávají možnost aktivního zapojení mládeže. (Mládež za lidská práva, © 2007)

Na otázku, jestli mají představu o tom, kde všude mohou uplatnit svá práva, také odpovídali pubescenti a adolescenti velmi kladně. Dotazovaní při volné diskuzi tvrdili, že ví, kde mohou uplatňovat práva, která mají. Při vyhodnocení základního dotazníku se však ukázalo, že nejvíce se právo uplatňuje doma, pak ve škole a jen okrajově se objevil

koníček, popřípadě nějaký úřad a komunikace s ním. Je zvláštní, že pubescenti a adolescenti ví o svých právech, ale neví, jak je uplatnit. Možná je to dáno i tím, že tohle jejich vývojové období je spojeno s rychlou změnou nálad, vznětlivou reakcí a podrážděností a impulzivitou (Langmaier a Krejčířová, 2006), a pak se nedokážou správně vyjadřovat nebo reagovat na vnější podněty. To bylo patrné také z volných odpovědí na to, jestli mají pocit, že někdy uplatnit své právo nemohli. Objevila se jen jedna odpověď, přitom výše uvedené hodnoty by měly vést k jiným závěrům. Z výstupu na diskuzi bylo znát, že dotazovaní ve svém věku mají striktní pohled na danou situaci a cesta kompromisu v tomto období moc nefunguje.

Dotazovaní netušili, že ve svých návrzích na řešení situace odpovídají i na otázku, která byla kladena v primárním dotazníku, a to „jaké má dnešní dětství nevýhody“. Obě tyto skupiny jak v primárním dotazníku tak i v základním dotazníku této diplomové práce uváděly nedostatek respektu a pochopení ze strany dospělých a v rodině, vnější omezování a nemožnost vyslovit svůj názor, který by byl brán v potaz. To se může převést obráceně a stanovit tak přání pubescentů a adolescentů k většímu pochopení a respektu ze strany dospělých a rodiny včetně prostoru vyjádřit vlastní názor a o tomto názoru také diskutovat. Ale jak je uvedeno k tomuto vývojovému období, jedná se o období citové rozkolísanosti (Langmaier a Krejčířová, 2006) a otázkou je, jak by formu diskuze dospělý a adolescent zvládnul.

Jsem ráda, že jsem tento výzkum uskutečnila. Ukázalo se, že jsou stále mezery ohledně tohoto tématu, které je třeba vyplňovat a neustále se tímto tématem zabývat, aby vešlo do povědomí a bylo bráno automaticky. Při dalším hledání výzkumů na toto či obdobné téma jsem narazila na stránky neziskové organizace DOMUS, která se rozhodla v roce 2015 uskutečnit projekt nazvaný Hlasy dětí - a co s tím uděláme? Měl za cíl zvýšit povědomí o právech dětí mezi veřejností v České republice. Bohužel jsem si nějak nevšimla, že by v Táboře nebo jeho okolí, proběhla nějaká preventivní akce, byť jen ve formě letáčků. Také při porovnávání svých výsledků s již vzniklými jsem narazila na dokument Ministerstva práce a sociálních věcí „Právo na dětství“, který se snaží zachytit práva dětí vycházející z Mezinárodní Úmluvy lidských práv dítěte.

Tyto iniciativy jsou známkou toho, že toto téma je aktuální a určitě žádané. Proto jsem se také ve své diplomové práci rozhodla jako druhou praktickou část sestavit, uskutečnit a zaznamenat výsledky z intervenčního programu, který je v příloze 2 a díky jeho prezentaci zvýšit informovanost o tomto tématu.

4 ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ DO PRAXE

V diplomové práci jsem mapovala situaci v oblasti povědomí a kvality znalostí o ochraně lidských práv dětí u pubescentů a adolescentů, a to v Jihočeském kraji, především v oblasti Tábor a jeho okolí (Soběslav, Sezimovo Ústí II.). Zaměřila jsem se zejména na znalosti, které vycházely z Mezinárodní Úmluvy o právech dítěte. Také jsem chtěla zjistit, zda mladiství pociťují potřebu se něco víc dozvědět nebo by chtěli třeba pomoci sami. Výzkum jsem prováděla na 160 oslovených studentech. Tyto dotazované jsem rozdělila podle pohlaví na chlapce a dívky a dále pak ještě na žáky základních a studenty středních škol.

Stanovené cíle vyplynuly z průzkumu „Práva dětí viděna jejich vlastníma očima“, ve kterém jsou zveřejněny názory mladistvých z EU. Jedná se o průzkum z roku 2010 a mě zajímalo, zda se za 4 roky něco změnilo a také, jaké je povědomí v České republice.

Cíle diplomové práce byly tři. Prvním cílem bylo zjistit, jaká je znalost práv u mladistvých v Jihočeském kraji, konkrétně v Táboře a jeho blízkém okolí (Soběslav, Sezimovo Ústí II.), která vychází z Mezinárodní Úmluvy o právech dítěte.

Druhý cíl zjišťoval, v jakých oblastech života jsou využívány a uplatňovány znalosti práv u mladistvých v Jihočeském kraji, konkrétně v Táboře a blízkém okolí (Soběslav, Sezimovo Ústí II.).

Třetí cíl zjišťoval, zda intervenční program sestavený pro tuto diplomovou práci je přínosem pro dotazované a jejich vědomosti se celkově zvýšily.

Z prvních dvou cílů byly stanoveny hypotézy, které sloužily k jejich potvrzení nebo vyvrácení.

Z výsledků dotazníkové formy se přijala u hypotézy I. testovaná hypotéza H₀, ve které pubescenti a adolescenti v Jihočeském kraji, konkrétně v Táboře a blízkém okolí (Soběslav, Sezimovo Ústí II.) uplatňují znalosti ohledně práv dětí, které vychází z Mezinárodní Úmluvy o právech dítěte jen v jejich domácím prostředí. Tím se také odpovědělo na druhý cíl, stanovený pro tuto diplomovou práci.

U hypotézy II. byla přijata alternativní hypotéza H1, kde dívky nemají větší, tedy nadprůměrné, alespoň 51 % a vyšší povědomí o právech dětí, které vycházejí z Mezinárodní Úmluvy o právech dítěte, v porovnání s chlapci v Jihočeském kraji, konkrétně v Táboře a blízkém okolí (Soběslav, Sezimovo Ústí II.). I když u odpovědí bylo patrné, že vyšší znalosti mají dívky, jejich znalosti nedosahovaly nadprůměrných hodnot.

U stanoveného cíle tři bylo zjištěno, že intervenční program sestavený pro tuto diplomovou práci byl přínosem pro dotazované a jejich vědomosti ohledně zadaného tématu se celkově zvýšily v porovnání s vědomostmi před intervenčním programem. Výsledky ze základního anonymního dotazníku ukázaly, že je třeba povědomí u pubescentů a adolescentů zvýšit, aby jejich znalosti byly alespoň základního charakteru. Proto jsem praktickou část rozdělila na dvě a druhá část obsahovala intervenční program, postavený na základních informacích ohledně lidských práv dětí rozdělený do tří základních částí, které plynule přecházejí a navazují na sebe. Týden po uskutečnění intervenčního programu dostali všichni dotazovaní opět ten samý dotazník jako na začátku výzkumu. Tímto dotazníkem se ověřoval stanovený cíl, zda intervenční program měl smysl, byl srozumitelný a užitečný. Po vyhodnocení intervenčního programu se zvýšilo povědomí dotazovaných ohledně lidských práv dětí. Odpovědi byly širší, obsáhlejší a konkrétnější. Také se ukázalo, že je stále potřeba opakovat informace ohledně lidských práv a práv dětí. Lidská práva jsou velmi důležitá oblast, o které je dobré něco vědět a zajímat se o ní. Nejde jen o práva, ale také o povinnosti, které z nich vyplývají.

Díky této práci jsem zjistila, že povědomí o právech dětí není velké a je třeba je rozšiřovat a upevňovat formou přednášek, diskuzí i dalších aktivit, které k tomu pomohou, a mělo by se začít s osvětou již v dětském věku například v mateřských školách. Každý den uplatňujeme svá práva a přijímáme své povinnosti. Je potřeba, aby již děti v předškolních institucích dokázaly určit, na co mají právo. S tím souvisí podpora prevence a informovanosti.

Tato práce může být do budoucna pomůckou pro základní prezentaci problematiky dětských práv a jejich uplatňování.

5 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- ABRAMSOVÁ, L. *Zrození moderní ženy*. Evropa 1789-1918. Brno: CDK,2005.367 s.ISBN 80-7325-060-8
- BEZOUŠKA,P. PIECHOWICZOVÁ,L. *Nový občanský zákoník* . 2014.1.vydání. Olomouc: Anag,2013.300s.ISBN 978-80-7263-819-2.
- BŮŽEK,A.MICHALÍK,J. *Informatorium (nejen) o právech dítěte se zřetelem k otázkám výchovy a vzdělání*.Olomouc: UP Olomouc,2000. ISBN 80-244-0054-5.
- DAVID,R.*Práva dítěte*.1.vydání.Olomouc: Olomouc,2000.175s.ISBN 80-7182-076-8.
- DAVID, R.HRBKOVÁ, D. *Práva dítěte: Úmluva o právech dítěte a její charakteristika. Mezinárodní ochrana práv dítěte a některé další dokumenty. Rodina a základy rodinného práva*. 1.vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1999. 175s. ISBN 80-7182-076-8. s. 14. 1
- DIAMOND,J.*Svět, který skončil včera*.Praha:Jan Melvil Publishing,2014.520s.ISBN 978-80-87270-97-4
- DUNOVSKÝ, Jiří. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 1999. 279 s.ISBN 80-7169-254-9
- HELUS,Z..*Dítě v osobnostním pojetí*.1.vydání.Praha:Portál,2004.240s.ISBN 80-7178-888-0.
- KOVAŘÍK, J. *Dětská práva, právní povědomí, participace dětí a sociální služby*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2001.ISBN 80-7040-531-7.
- KURIC, J. *Ontogenetická psychologie*. 1. vyd. Brno: VUT, 2001, 179s.ISBN 80-214-1844-3.
- KUBÍČEK, R. Disertační práce. *Zavádění štihlé výroby a uplatnění kaizen managementu v malém a středním podniku*. Ekonomická fakulta, 2012, 164 s.
- LANGMEIER, J. LANGMEIER, M. , KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství H a H, 2002, 132s. ISBN 80-7319-016-8.
- MACEK,P. *Adolescence*. 2. upravené vydání. Praha: Portál,2003. ISBN 80-7178-747-7.
- MATOUŠEK,O.*Rodina jako instituce a vztahová síť*.Praha: Sociologické nakladatelství,2003.161s.ISBN 80-8642-919-9.

MERTIN,V.*Výchovné maličkosti, průvodce výchovou dítěte do 12 let*.Portál,s.r.o.Praha.2011. ISBN 978-80-7367-857-9.

MOROZOVÁ,S. *Práva dětí z pohledu dětí a dospělých*.Olomouc,2010.118s.Diplomová práce.Univerzita Palackého v Olomouci.Vedoucí práce Mgr.Dagmar Pítnerová,Ph.D.

NAVARA,M.*Pravděpodobnost a matematická statistika*. Skriptum FEL ČVUT, Praha, 2007.

OPRAVILOVÁ, E. *Předškolní pedagogika.1.díl., Smysl a proměny dětství*. Liberec : Technická univerzita, 2002. 40 s.ISBN 80-7083-656-3

PREKOPOVÁ,J.*I rodiče by měli dělat chyby*.Portál,s.r.o.Praha,2010.ISBN 978-80-7367-766-4.

PRŮCHA,J.WALTEROVÁ,E.MAREŠ,J. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, 322 s. ISBN 80-717-8772-8

RABUŠIC,L.*Česká společnost stárne*. 1.vydání.Brno:Georgetown,Masarykova univerzita,1995.192s. Spisy Masarykovy univerzity,Filozofická fakulta.ISBN 80-210-1155-6.

SEKOT, A. *Sociologie v kostce*.1.vydání. Brno : Paido, 2002.ISBN 80--7315-021-2

STAŠOVÁ,L. *Rodina jako výchovný a socializační činitel*.Brno: Nakladatelství Paido,2001. ISBN 80-7315-004-2.

ŠVESTKA, J.DVOŘÁK,J.FIALA.J.a kolektiv.*Občanský zákoník-komentář-svazek I-VI*.Brno: Wolters Kluwer,2014. ISBN 978-80-7478-369-2.

VÁGNEROVÁ,M. *Vývojová psychologie*.Praha: Portál,2000.ISBN 80-7178-308-0.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VOTAVOVÁ,J. a kolektiv.*Mami,tati znáš má práva?*.Praha:Česká rada dětí a mládeže,2008.47s. ISBN 978-80-254-5794-8.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Absolventi: *Dětská práva*,2007[online]. [cit. 2014-02-28].Dostupné z :
<http://absolventi.gymcheb.cz/2007/mihrubo/detska%20prava.html>

Amnesty International , 2014[online].[cit. 2014-3-15].Dostupné z
<http://issmb.cz/DUM/III.2%205/DUM%20III.2%205/III.2%205.8.pdf>

Bůžek,A. *Století dítěte a práva dítěte*[online]. [cit. 2014-10-10]. Dostupné z:
<http://dcicz.org/userfiles/file/sdpd.pdf>

Evropská soudní síť pro občanské a soudní věci,2006[online].[cit. 2014-3-15].Dostupné zhttp://ec.europa.eu/civiljustice/legal_order/legal_order_cze_cs.htm

Geneva Declaration of the Rights of the Child,přeloženo [online]. [cit. 2014-3-8].
Dostupné z <http://www.un-documents.net/gdrc1924.htm>

HUMAN RIGHTS COUNCIL (HRC), *PRÁVA DĚTÍ*,2010[online].[cit. 2014-3-12].Dostupné z:
http://www.studentsummit.cz/data/1290603306807BRG_HRC_2010_1.pdf

Informační centrum OSN v Praze ,*Deklarace práv dítěte*,2005[online].OSN. [cit. 2014-3-10]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/deklarace-prav-ditete.pdf>

Informační centrum OSN v Praze ,*Mezinárodní pakt*,2005[online].OSN. [cit. 2014-3-12].Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/mezinar.pakt-obc.a.polit.prava.pdf>

Informační centrum OSN v Praze ,*Úmluva o právech dítěte*,2014[online].OSN. [cit. 2014-02-25].Dostupné z <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

Informační centrum OSN v Praze ,*Všeobecná deklarace lidských práv*,2005[online].OSN. [cit. 2014-3-10]. Dostupné z :<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>

Informační centrum OSN v Praze, *Vše o OSN*, 2014 [online]. OSN. [cit. 2014-3-15]. Dostupné z <http://www.osn.cz/system-osn/o-osn/>

Mládež za lidská práva, o.s. *Mládež za lidská práva*, 2007 [online]. [cit. 2014-6-15]. Dostupné z http://www.30prav.cz/o_nas/

Práva dětí viděna jejich vlastníma očima. *Práva dětí viděna jejich vlastníma očima*, 2011 [online]. Dostupné z http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/rights-of-the-child_cs.pdf

6 PŘÍLOHY

Příloha 1 Dotazník

Dobrý den,

jmenuji se Jana Háječková a jsem studentkou druhého ročníku navazujícího magisterského studia oboru Vychovatelství se zaměřením na výchovu ke zdraví formy kombinované na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích. Dotazník, který vyplňujete slouží jako podklad ke zpracování získaných dat pro mou diplomovou práci. Výsledky budou využity pouze k těmto účelům.

Jana Háječková: **email:** janahajeckova@centrum.cz

mobil: +420 607 700 734

Předem děkuji za Vaši spolupráci

Dotazník

1. Jsem: chlapec x dívka (zakroužkujte)

2. Věk:

3. Studuji:

4. Kraj, kde studuji:

5. Znáte definici dítěte podle Úmluvy o právech dětí? Je to: (zakroužkujte)

1. *Každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na*

dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.

2. *Každá lidská bytost mladší patnácti let*

3. *Každá lidská bytost*

6.Slyšel(a) jste někdy o právech dětí?:

(zakroužkujte)

1.ano

2.nevím jistě

3.ne

7. Víte,v jakém dokumentu se nachází práva dětí?:

(zakroužkujte)

1.ano

2.nevím jistě

3.ne

8.Pokud ano napište(stačí orientační název):

.....

9. Víte,jaká práva mají děti?

(zakroužkujte)

1.ano

2.nevím jistě

3.ne

10. Zkuste vypsát, na co všechno může mít dítě právo (heslovitě) :

1.

6.

2.

7.

3.

8.

4.

9.

5.

10.

11. Myslíte si, že je dodržování lidských práv důležité u dětí a mládeže?:
(zakroužkujte)

1. ano

2. nevím jistě

3. ne

12. Myslíte si, že všichni lidé na světě mají stejná práva?: (zakroužkujte)

1. ano

2. nevím jistě

3. ne

13. Znáte svoje práva?: (zakroužkujte)

1. ano

2. nevím jistě

3. ne

14. Zkuste vypsát, na co všechno podle Vás máte právo:

1.

6.

2.

7.

3.

8.

4.

9.

5.

10.

15. Myslíte si, že děti a dospělí si mají umět hájit svá práva?: (zakroužkujte)

1.ano

2.nevím jistě

3.ne

16. Máte představu, jak můžete uplatnit svá práva?: (zakroužkujte)

1.ano

2.nevím jistě

3.ne

17. Kde všude uplatňujete svá práva? (možno více odpovědí) (zakroužkujte)

1.doma

2.ve škole

3. doma i ve škole

4. jiné místo(napište)

18. Stalo se Vám někdy, že jste chtěli uplatnit své právo a nešlo to?: (zakroužkujte)

1.ano

2.nevím jistě

3.ne

19. Pokud ano, zkuste stručně napsat, co se stalo:

20. Zkuste z Vašeho pohledu navrhnout řešení, jak to mělo být:

21. Jsou témata, která by Vás zajímala ohledně práv dětí ?: (zakroužkujte)

1.ano

2.nevím jistě

3.ne

22. Pokud Vás nějaká témata zajímají, stručně je vypište:

1.

2.

3.

4.

5.

23. Měli byste zájem se o právech dětí dozvědět více(např. preventivní program,přednáška,seminář)?: (zakroužkujte)

1.ano

2.nevím jistě

3.ne

Děkuji za Váš čas a odpověď